

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra právních dějin

Diplomová práce

ČESKÁ KONFEDERACE

Michal Rylich

Plzeň 2013

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Michal RYLICH**
Osobní číslo: **R08M0281P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Název tématu: **Česká konfederace**
Zadávající katedra: **Katedra právních dějin**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Úvod
2. Období před vyhlášením České konfederace
3. Česko-rakouské a Česko-uherské konfедераční hnutí
4. Konfederativní ústava
5. Konfederální suverenita
6. Porážka českého stavovského povstání
7. Závěr

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: **min. 50 stran**

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

K. Adamová - Prameny k dějinám práva v českých zemích - K historii evropského federalismu - První česká federativní ústava z roku 1619 P. Skála ze Zhoře - Historie česká V. Vaněček - Česká národní rada - Dějiny státu práva v československu do roku 1945 J.P. Kučera - Bílá hora K. Malý - Dějiny českého a československého práva do roku 1945

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Petr Beránek, Ph.D.

Katedra právních dějin

Datum zadání diplomové práce: **24. listopadu 2011**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2013**

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
děkan

Prof. JUDr. PhDr. Karolina Adamová, DSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 18. září 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Česká konfederace vypracoval samostatně a uvedl v ní veškerou literaturu a jiné prameny, které jsem použil. Dále prohlašuji, že tato diplomová práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Plzni 25. 3. 2013

Podpis:

Poděkování

Děkuji JUDr. Petru Beránkovi, Ph.D., vedoucímu diplomové práce, za odborné rady a velmi cenné připomínky a za jeho podporu při zpracování této práce.

Obsah

Úvod	1
1 Období před vyhlášením České konfederace	2
1.1 Vznik Habsburského soustátí	2
1.2 Počátky náboženské svobody	3
1.3 Česká konfesse	5
1.3.1 Postup Novoutrakvistů	5
1.3.2 Postup Bratří	6
1.3.3 Postup Katolíků	6
1.3.4 Postup Císaře	6
1.3.5 Změny po vyhlášení České konfesse	7
1.4 Období před vydáním Majestátu	8
1.5 Rudolfův Majestát	10
1.5.1 Mocenské soupeření Rudolfa a Matyáše	10
1.5.2 Vydání Majestátu	11
1.5.3 Význam a obsah Majestátu	16
1.5.4 Nové nekatolické církevní uspořádání	16
1.5.5 Konec Rudolfovy vlády	19
1.6 Matyášova vláda	22
1.6.1 Nástupnická otázka	25
1.7 Přijetí Ferdinanda Štýrského českým králem	26
2 Vyhlášení České konfederace	28
2.1 Konflikt v Broumově a Hrobě	28
2.2 Defenestrace	30
2.3 Stavovská apologie	31
2.4 Vyhrocená situace mezi Matyášem a českými stavy	33
2.5 Morava na počátku stavovského povstání	34
2.6 Bartolomějský sněm	36
2.7 Eskalace vojenské síly	36
2.8 Úmrtí Matyáše a nástup Ferdinanda	38
2.9 Připojení Moravy ke stavovskému povstání	39
2.10 Přesvědčování Rakous a obléhání Vídně	41
2.11 Utrechtská Unie jako vzor České konfederace	43

2.12	Přijetí České konfederace	45
2.13	Předběžný návrh textu České konfederace	47
3	Sesazení Ferdinanda II. a volba Fridricha Falckého	48
3.1	Korunovace Fridricha	49
4	Česko – rakouské a Česko – uherské konfедераční hnutí	51
4.1	Česko - rakouská konfederace	51
4.2	Česko - uherská konfederace	52
5	Konfederativní ústava	54
5.1	Charakteristika České konfederace	54
5.2	Preambule	55
5.3	Vzájemné vztahy mezi zeměmi	55
5.4	Společné orgány konfederace	56
5.5	Orgány jednotlivých konfederovaných zemí	57
5.6	Volba panovníka	58
5.7	Defenzoři	59
5.8	Obrana země a vojsko	59
5.9	Náboženství	61
6	Konfederální suverenita	62
6.1	Suverenita	62
6.2	Federalismus	62
6.3	Federace a Konfederace v podání Althusia	63
6.4	Česká konfederace a Althusius	64
7	Porážka stavovského povstání	65
7.1	Bílá hora	66
7.2	Útěk Fridricha Falckého	66
7.3	Změny po Bílé hoře	67
7.4	Poprava 27 českých pánů	67
7.5	Rekatolizační období po Bílé hoře	68
	Závěr	70
	Resumé	71
	Použitá literatura	73

Úvod

Období stavovského povstání je jedno z nejznámějších období českých dějin z mnoha důvodů. Jedním je přijetí ústavního dokumentu České konfederace, který je nejstarším ústavním dokumentem v českých zemích. Ve své práci se nebudu zabývat otázkou, proč je období stavovského povstání jedno z nejznámějších a nejvýznamnějších v českých dějinách, ale budu se zabývat problematikou historického vývoje, jenž vedl k přijetí České konfederace, obdobím stavovského povstání a juristickým rozbořem textu České konfederace.

Na otázku, co vedlo k přijetí České konfederace, se pokusím odpovědět v první polovině práce, kde se budu zabývat obdobím před vyhlášením České konfederace. Bez příslušného historického vývoje, by Česká konfederace mohla být nepřehledným dokumentem v nepřehledné době. Česká konfederace měla být vytvořena pro ochranu evangelického vyznání, avšak po sblížení se s dobovou problematikou, se vyskytuje prostor pro otázku, zda byl záměr vytvoření České konfederace opravdu pouze v ochraně evangelické víry? Zastávám názor, že Česká konfederace byla vyvrcholením protihabsburského českého odboje, neboť Habsburkové obsazovali český trůn již od roku 1526, a s tím snaha prosadit se na poli politickém a právním, se zdáním zamýšlené svobody vyznání.

V druhé polovině práce se budu zabývat již samotným obdobím stavovského povstání, textem České konfederace, ke kterému vytvořím juristický rozbor a závěrem porážkou stavovského povstání a s tím spojené důsledky a dopady na české země. Stavovské povstání nemohlo čelit rakouské habsburské větvi bez zahraniční pomoci. Po vytvoření České konfederace, jež byl ústavní dokument, ale i konfederovaný svazek sjednocených zemí Čech, Moravy, Slezska, Horní a Dolní Lužice, nastal největší zahraniční úspěch, a to vytvoření konfederace s Rakousy a s Uhry.

Svou prací na téma Česká konfederace, se pokusím odpovědět na otázku, proč Česká konfederace vznikla? Z výše uvedených důvodů věřím, že se mi podaří zpracovat známý úsek českých dějin, který měl vliv na celou Evropu.

1 Období před vyhlášením České konfederace

1.1 Vznik Habsburského soustátí

Vlivem mnoha důvodů a příčin v českých zemích, tak i důvodů a příčin mezinárodních, bylo umožněno, aby v Evropě roku 1526 vzniklo soustátí, které přetrvá po stovky let a to soustátí Habsburské.

Zapříčinila to smrt Ludvíka Jagellonského v bitvě u Moháče, po které nastala otázka volby nového českého krále. Na český trůn byl českými stavy zvolen, doposud nepřiliš známý arcikníže Ferdinand I. Habsburský. Ferdinandova vláda se nesla v duchu idejí, ve kterých byl vychován, a do nich zcela určitě nepatřila představa slabého, manipulovatelného a kompromisy vyhledávajícího vladaře. Stavy Ferdinandovi často zazlívaly jeho nedostatečný cit pro hlubší pochopení specifického postavení českých zemí a jeho snahu vládnout zde v duchu představ o silné panovnické moci, a velice málo respektující politickou a mocenskou roli stavů¹. Touto volbou se otevřela příležitost pro vybudování velmoci, která předčila snahy jejich předchůdců Přemyslovců i Lucemburků. Ferdinand spojil svou vládu nad dědičnými zeměmi rakouskými, tak i nad korunou Českou a Uherskou. Jádrem habsburské moci však stále zůstávalo ve Španělsku, které ve druhé čtvrtině 16. století neobyčejně zmohutnělo. Nic ze svých dědictví Karel V. nepromarnil, ale naopak se snažil využít ekonomický potenciál Španělska, aby ho co nejvíce politicky využil. Moc a politická autorita za jeho vlády dosáhla vrcholu, kterého se nedostalo jeho předchůdcům ani nástupcům. Avšak čím agresivnější ráz tato politika dostávala, tím ostřeji vzbuzovala na všech stranách odpor². Na soustátí měl také vliv odbojných stavů a především hrozba mocné Osmanské říše, jejíž okupace sahala přes větší území Uher a ohrožena byla i Vídeň. Proti tak silnému nepříteli muselo být vynaloženo mnoho finančních zdrojů, které se nejvíce odebíraly z českých zemí. Pro udržení silného postavení, si Ferdinand zřídil několik orgánů, které mu byly poradními orgány. Tajná

¹ Čechura, J., Hlavačka, M., Koldinská, M., Čechurová, J.: Historie českých spiknutí, Praha: Akropolis, 2000, str. 72, ISBN 80-85770-96-2

² Janáček, J.: Rudolf II. a jeho doba, Praha: Svoboda, 1987, str. 11

rada jako osobní poradní orgán panovníka, Dvorská komora jako orgán pro správu financí a Dvorská rada vojenská jako poradní orgán panovníka ve věcech vojenských³.

Však již ve 40. letech 16. století se ukázala nekompromisní králova vláda a stavové tak sklízeli hořkost, kterou si zvolili. Nejprve přišla nezdařená městská povstání v letech 1546-1547 a v roce 1564 neměší úleva v nástupu nového panovníka, když Ferdinand I. zajistil nástupnictví svému synu Maxmiliánovi tím, že ho dal ještě za svého života roku 1549 zvolit českým králem, dokonce i v jeho nepřítomnosti, a později roku 1562 korunovat. Podobně Ferdinand zajistil po abdikaci svého bratra roku 1556 římský císař, synovi nástupnictví i v říši volbou římského krále roku 1562. Stejně si počínal i císař a král Maxmilián II., aby zajistil nástupnictví synovi Rudolfovi II.⁴ Důležitým faktorem byla v tomto období značná sociální diferenciaci, kterou lze nejlépe spatřovat v majetkovém rejstříku z roku 1557, kde devět desetin celkového přiznávaného majetku, bylo v rukou šlechty. Měšťanstvo mělo nevýhodné postavení, a jakožto jeden ze tří stavů, bylo z mocenského postavení v dalekém odstupu za pány a rytíři. Těžkou ránu pro měšťanstvo bylo i zavedení domovní berně z roku 1567, již bylo celé berní zatížení přesunuto na měšťanstvo a poddaný lid⁵. Z důvodů vykořisťování českých zemí a celkové nespokojenosti v zemi roste v druhé polovině 16. století stavovská opozice proti Habsburkům. Hlavní síla opozice byla v náboženství, proto reformace je programem ve formě České konfesse⁶.

1.2 Počátky náboženské svobody

Kritiku politické moci církve římskokatolické tvořil protestantismus. Hlavní směry protestantismu byly luteránství a kalvinismus, které krom kritiky církve usilovali o náboženskou svobodu. Tyto reformní proudy uznávaly panovníky jako představitele světské moci, kteří si mohou církev podřídit i v otázkách víry. Naopak

³ Malý, K.: Dějiny českého a československého práva do roku 1945, 2. Upravené vydání, Praha: Linde, 1999, str. 76, ISBN 80-7201-167-7

⁴ Bydžovský z Florentia, M., Kolár, J.: Svět za tří českých králů, Praha: Svoboda, 1987, str. 244

⁵ Kavka, F., Válka, J., Šípek, Z.: Dějiny Československa od roku 1437 do roku 1781, II. díl, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1965, str. 126

⁶ Vaněček, V.: Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945, Praha: Orbis, 1964, str. 236

církev nemá být konkurencí státní moci⁷. Jak vidno, pokusů o náboženskou svobodu v průběhu novověku a především před rokem 1575 bylo několik. Zmiňovaný luteránský proud se počátkem 16. století šířil celou Evropou. Toto reformní hnutí bylo vyvoláno vitemberským vystoupením augustiniánského mnicha Martina Luthera v říjnu roku 1517. Na jeho myšlenky navázali Novoutrakvisté, proud utrakvistů (podobojích) zastávající pokrokové myšlení, kteří si svobodu představují na základě Augustany, nebo-li luterského vyznání víry podané v roce 1530 císaři Karlovi V. odkud byla převzata většina článků do konfesse.⁸ Augustana byla uznána v říši až roku 1555. Na tento akt navázali stavové rakouští v letech 1568-1571 a následně stavové moravští a prosili císaře o svobodu podle vyznání Augsburského. Proto se zde objevily názorové neshody v řadách utrakvistů. Zemský sudí Bohuslav Felix Hasištejnský obhajoval vytvoření široké jednoty všech českých nekatolíků na základě společného konfesního programu. Oproti tomuto plánu Hasištejnského se postavil starokališnický program odmítající spolupráci s luterány, kde v čele staroutrakvistů stál Jan z Valdštejna⁹.

Nejvýznamnější český sněm druhé poloviny 16. století probíhal za silné hospodářské evropské krize, která mimo jiné zapříčinila ve Španělsku druhý státní bankrot v roce 1575. Proto byl Maxmilián II. odkázán pouze na domácí finanční zdroje, které zapříčiněné častým odkladem sněmu byly berně českými stavy zadržovány¹⁰. Před sněmem byla ochota stavů sněmovat o důležitých otázkách, avšak neochota Maxmiliána tyto problémy řešit, postavila stavy do jedné opozice. Jednota opozice byla v otázkách finančních a státoprávních, ale zřejmou rozštěpenost lze spatřit v otázkách náboženských, které představovaly hlavní problematiku. V takové situaci Maxmiliánovi nezbývala možnost, než mezi stavovské neshody v náboženských otázkách vrážet klín a pokoušet se je popudit proti sobě.

⁷ Adamová, K.: Dějiny evropského kontinentálního práva, Praha: Linde, 2003, str. 681, ISBN 80-7201-387-4

⁸ Just, J.: 9.7.1609 – Rudolfův Majestát: světla a stíny náboženské svobody, Praha: Havran, 2009, str. 14, ISBN 978-80-86515-92-2

⁹ Adamová, K.: První česká federativní ústava z roku 1619, Praha – Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 14, ISBN 978-80-904024-9-2

¹⁰ Pánek, J.: Stavovská opozice a její zápas s Habsburky 1547-1577, Praha: Academia, 1982, str. 101

1.3 Česká konfesse

Formování konfesse předcházely postupy a přípravy před samotným sněmem a projednáváním bodů konfesse.

1.3.1 Postup Novoutrakvistů

Novoutrakvisté byli přední, kteří se domáhali náboženské svobody pro stoupence konfese i pro katolíky a právě jejich podmínky měly být projednávány. Císař Maxmilián II. kališnickým stavům přislíbil volnost v jejich náboženství a neměl jim klást žádné překážky. Avšak tento příslib byl vydán pouze ústně a pouze pro novoutrakvisty s vyloučením Bratří¹¹. Tím novoutrakvisté získali na významu a cítili se slovy císaře posíleni. Proto se cítili volni také od konsistoře a svobodně obsazují dědičné fary. Konsistoř byla nejvyšším správním orgánem českých nekatolíků, vyjma Jednoty bratrské, nazývána konsistoří podobojí nebo-li konsistoří dolní. Avšak již od roku 1554 začal do volby administrátora a členů dolní konsistoře zasahovat král a v roce 1562 byla snaha panovníka završena, když byl úplně vyňat z moci stavů post administrátora, kterého nyní jmenoval král¹². Takto ale zůstávali novoutrakvisté nezorganizováni a ze slov císaře rozumí, že jim umožňuje volbu defenzorů, jakožto ochránců víry a vrchním správním orgánem. Takovou sílu o hrozbu pod sjednocením a zorganizováním císař nemohl riskovat a tudíž omezil funkci defenzorů pouze na zprostředkovatele stížností stavů pod obojí ve věcech náboženských. Stavům nezbyla ani možnost odvolávat se na zákon, protože slib jim byl udělen pouze slovem. Přesto byl významným určovatelem pro budoucí zákonné zaručení náboženské svobody. Od této doby byla Česká konfesse jedinou normou novoutrakvistů, která byla úspěchem společné práce stavů pod obojí. Po vyloučení staroutrakvistů nastává jasná jednomyslnost a neočekávaná jednota a snášenlivost. Také nutno zmínit úspěch v podobě získání Bratří, alespoň vnitřně, pro společné zásady víry.

¹¹ Hrejsa, F.: Česká konfesse: Její vznik, podstata a dějiny, Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1912, str. 276

¹² Valeš, V.: Konfesní právo: průvodce studiemi, Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, str. 90, ISBN 978-80-7380-135-9

1.3.2 Postup Bratří

Bratři cítili touhu postupovat samostatně, neboť bylo na ně vyvíjeno ideologické napětí z výroku Vratislava z Pernštejna, že Bratři jsou viníci odboje z roku 1547 a měli by být vyhnáni ze země. V tom Maxmilián viděl zbraň v podobě opoziční nejednoty. Reagoval při vrcholných poradách o konfessi tím, že by uvítal samostatnou konfessi pro Bratři, což se zalíbilo seniorům a hodlali postupovat v prosazování konfesse samostatně¹³. Tento tah zapříčinil oslabení vlivu k prosazení České konfesse. Následně ubylo jednání seniorů, kteří se více zabývali svou samostatností a Bratři se co nejvolněji přidružili k novoutrakvistům.

1.3.3 Postup Katolíků

Katolíci a staroutrakvisté si při jednání počínali neobyčejně chytře, opatrně a úspěšně. Jejich jednání byla jasně namířená proti novoutrakvistům a Bratřím s cílem jejich potlačení nebo alespoň oslabení. Především vlivem Říma a nuncia bylo zastáváno stanovisko, které říkalo, že pouze katolíci a staroutrakvisté měli v Čechách plné právo na náboženskou svobodu. Docílili alespoň toho, že císař přiznal novoutrakvistům náboženskou svobodu jen v omezené míře a to bez organizace a akademie.

1.3.4 Postup Císaře

Císařský postup byl velice rozvážný. Maxmilián se snažil pokračovat v otcově politice, ale jeho konfesní zdrženlivost měla hlubší říšskopolitický smysl. Důvěru protestantských knížat v říši si získal již roku 1555, kde za značného podílu Ferdinanda, zajistil náboženský mír formou Augustany¹⁴. Nyní si počínal tak, aby si nepopudil monarchii a katolíky, když složil slib papeži i otci o ochraně katolické víry a úsilí o jednotnou církev, i když jeho vnitřní přesvědčení tíhlo více

¹³ Pánek, J.: Stavovská opozice a její zápas s Habsburky 1547-1577, Praha: Academia, 1982, str. 110

¹⁴ Hamann, B., Kouřimská, M., Kouřimský, M., Vlnas, V., Pernes, J.: Habsburkové: životopisná encyklopedie, Praha: Brána, 2001, str. 335, ISBN 80-7243-109-9

k novoutrakvistům. Moc císaře se také odvíjela od podpory a přízně Španělské Habsburské větve, ale i papeže a biskupů, proto zastal postoj nevyslechnout prosby stavů s odkazem na příští sněm. Panovník si také uvědomoval a i celá katolická obec, která v tu dobu činila, dle zpráv arcibiskupových 304 000 k obyvatelstvu celé země počtu 3 miliony duší¹⁵, že protestanté nesahali pouze po náboženské svobodě, ale také po moci a stabilní pozici na poli politickém. Přesto stavům poskytl určitou volnost pro rozsáhlé náboženské debaty mezi sebou, které vše pozdrží a tím si císař získá více času pro svou odpověď. Touto cestou se chtěl řídit co nejdéle, avšak stavové odmítali jednat o čemkoli jiném před vyřízením náboženských otázek. Již v roce 1567 Maxmilián zrušil pod nátlakem luteránů basilejská kompaktáta, ale novou konfesi uznat nechtěl. Nekatolíci našli společnou řeč, neboť se vyskytovala hrozba růstu katolické moci, především po úspěšném rozvíjení prací jezuitů. Maxmiliánovi byla Česká konfesse předána na zemském sněmu roku 1575 jako podmínka pro přijetí a korunovaci jeho syna Rudolfa II. za českého krále¹⁶. Tím císař neměl příliš prostoru pro další manévrování a povolil jen ospravedlnitelné minimum, ač jen ústně, které bylo možno obhájit před papežem. Tím vtiskl stavům naději a získal si i jejich přízeň, která brzy uhasíná, když dne 12. října 1576 Maxmilián II. umírá. Jeho smrt byla v očích evangelíků veliké neštěstí. Počátek a po celkové stránce první malý, ale významný úspěch konfesionalistů zapříčinil formování a posilování novoutrakvistů a Bratří, jejichž síla se projevila v letech 1608-1609 a především v období 1619-1620 známém jako Česká konfederace.

1.3.5 Změny po vyhlášení České konfesse

Po skončení sněmu se cítili novoutrakvisté i Bratří posílnění a doplnění o chuť do dalších dnů. Evangelická města v duchu konfesse povolala evangelické duchovní pro uplatnění evangelického směru. To se ovšem znelíbilo konsistoři, která reagovala snahou o získání císařského vlivu proti nekatolíkům. Nejen konsistoř, ale i katolíci a staroutrakvisté pobízeli císaře k co největšímu omezení slova, které udělil stavům, a proto ze slibu vyloučil Bratří a města, aby tak činil po vůli papeže a katolické obce.

¹⁵ Hrejsa, F.: Česká konfesse: Její vznik, podstata a dějiny, Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1912, str. 48

¹⁶ Čornej, P.: Dějiny zemí Koruny české I., Praha: Paseka, 2003, str. 224, ISBN 80-7185-605-3

Prvně bylo možno shledat toto omezení v zákazu tisku textu konfesse. Po tomto kroku císař ztratil důvěru stavů. Ovšem to nebylo zdaleka vše, co byl nucen císař pod nátlakem činit. Byl nucen 5. října 1575 vydat na nátlak nuncia mandát, který byl rozeslán městům a v něm se poroučí: „aby v náboženství, kázání a kněžstvu nic nového a prve nebývalého žádným způsobem nečinili ani nedopouštěli ani jiným tajné schůze nedovolovali, ale v tom všem podle dosavadního způsobu se chovali pod přísným trestem“¹⁷. Později v listopadu vydal nařízení Pražským městům k odstranění nepořádných kněží, kteří byli přijati bez svolení konzistoře. Takové to zásahy vyvolaly v řadách evangelických stavů i Bratří překvapivé zděšení a následně odpor a veřejné bouře. Z těchto kroků se dostavila radost staroutrakvistů, kteří přesto nepřestávali činit kroky proti evangelickým stavům, ale především proti Bratřím.

Závěrem k České konfessi zmíním poznatek, který vypovídá o celkové koncepci konfesse. Text konfesse se odlišuje od jiných dobových listin, protože se snaží spíše vystihnout společnou českou náboženskou tradici, než hlubší teologické myšlení. Také je do jisté míry tolerantní, neboť stanovuje soužití různých forem náboženské víry, nikoliv prosazení jednoho vyznání na úkor druhého. Českou konfessi bylo nutno zmínit z důvodu velkého významu, kde právě konfesse se stala základem pro uznání náboženské svobody a také sjednocení značného počtu a proudů nekatolíků.

1.4 Období před vydáním Majestátu

Vlivem vzestupu moci nekatolíků se naopak katolická obec snažila o udržení si moci a především svůj vliv rozšířit. Od počátku 80. let 16. století proto docházelo v Čechách k rekatolizaci. K tomu samozřejmě patřilo přeložení nunciatury, úřadu stálého vyslance papežské kurie, k císařskému dvoru Rudolfa II. do Prahy, k němuž došlo v roce 1581, a oficiálně označil Prahu za sídlo roku 1583. Úkolem toho orgánu bylo udržovat dobré vztahy mezi císařem a papežem a především ovlivňovat společenské, politické a náboženské dění¹⁸. Prosazování katolické víry probíhalo

¹⁷ Hrejsa, F.: Česká konfesse: Její vznik, podstata a dějiny, Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1912, str. 259

¹⁸ Valeš, V.: Konfesní právo: průvodce studiem, Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, str. 92, ISBN 978-80-7380-135-9

i na vrcholných úřadech. Roku 1599 nastoupil do funkce nejvyššího kancléře katolík Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic. Svou prací vybudoval z české kanceláře centrum katolické politiky, kolem kterého shromáždil řadu podobně smýšlejících, mimo jiné i Viléma Slavatu nebo Jaroslava Bořitu z Martinic¹⁹. Lobkovicovy snahy směřovaly k posílení moci panovníka na úkor moci šlechty. Podobně tak docházelo i na Moravě, kde také v roce 1599 zemské úřady obsadili zatvrzelí katolíci. Rudolf II. se postupně stával slabším panovníkem, což vyvrcholilo především v letech 1598-1600, kdy prošel osobní krizí, zapříčiněnou mimo jiné i pohlavní chorobou s pocity pronásledování a strachu ze ztráty trůnu. Náboženské otázky přecházel a zdálo se, že katolíkem zůstává už pouze formálně. Proto se Rudolf stal snadno ovladatelným.

Snahou o rekatolizaci, přijal a obnovil roku 1602 Rudolf pod nátlakem katolické strany svatojakubský mandát, který zasahoval nejvíce Bratří. Svatojakubský mandát přijal svatojakubský sněm roku 1508 a následně vydán Vladislavem II. Jagellonským a znamenal uzavření bratrských sborů. Proti tomuto ráznému zásahu do svobod náboženských se projevil nesouhlas v rytířském stavu na sněmu roku 1603. Stav si také stěžoval na arcibiskupa, který bránil v obsazování farností podobojí, které nebyly spravovány utrakvistickou konsistoří. Upozorňovaly tak na rozpor se slibem Maxmiliána II. Rytíři za mluvčího zvolili bratrského šlechtice Václava Budovce z Budova. V prvním vystoupení požadoval nerušené provozování náboženství na svobodných a dědičných kolaturách a oznámil, že rytíři hodlají císaři předložit supliku se žádostí o ochranu svých svobod. Na to katoličtí úředníci, kteří nečekali odpor a prohlásili, že stavové jsou opatřeni vyšším mandátem proti pikartům a další žádosti nejsou třeba. Budovec vystoupil tedy s druhou řečí a s přesvědčením o informaci, že císař není informován o zrušení kompaktát v roce 1567, kterým se měli stavové spravovat skrze administrátora a konsistoř podobojí. Odkaz na slib Maxmiliána II. daném stavům, podle kterého stavové mohli svobodně obsazovat vlastní kolatury. Závěrem zmínil stavovskou oddanost císaři v boji proti Turkům²⁰. Tím rozproudil řadu pohnutí. Suplika řeči měla být předložena panovníkovi spolu s textem České konfesse, avšak zemští úředníci učinili vše, aby se k panovníkovi nic nedostalo a suplika se ztratila. Rytířská opozice tak nedocílila požadovaných

¹⁹ Just, J.: 9.7.1609 – Rudolfův Majestát: světla a stíny náboženské svobody, Praha: Havran, 2009, str. 21, ISBN 978-80-86515-92-2

²⁰ Just, J.: 9.7.1609 – Rudolfův Majestát: světla a stíny náboženské svobody, Praha: Havran, 2009, str. 27, ISBN 978-80-86515-92-2

hmatatelných úspěchů. Nejvyšší zemští úředníci sice započali vyšetřování o ztracených dokumentech, ale jejich argumenty odmítly. Obranou také požadovali písemná privilegia, přirknutá Maxmiliánem II. a také upozornili, že tisk textu konfesse byl Maxmiliánem zakázán. Přes tento neúspěch lze vyzdvihnout jeden úspěch. A to osobní úspěch Budovce, který prokázal své schopnosti a rétoriku, a proto se v následujících letech stává předním opozičním politikem. V letech 1608 a 1609 vystoupila opět opozice v čele s Budovcem, který již zkušený a ponaučený z minulých nezdarů získal uznání.

1.5 Rudolfův Majestát

1.5.1 Mocenské soupeření Rudolfa a Matyáše

Oslabený český panovník soupeřením s bratrem Matyášem byl nucen koncem června 1608 uzavřít Libeňský smír, který znamenal vzdát se Uher, Horních i Dolních Rakous a Moravy ve prospěch arciknížete Matyáše. Tím byl velice ponížen a pokořen, ale zlomen se necítil. Začal připravovat plán na svou rehabilitaci. Cítil velkou nenávist k Matyášovi a hořel touhou, jak se mu pomstít, až se na pražském dvoře podivovali, jak zanedbával státnické povinnosti. Věřil také v získání všech ztracených zemí nazpátek, avšak tato představa byla zcela nereálná a deformovala jeho myšlení, které zkreslovalo jeho zájem o veškeré dění, neboť svět kolem Rudolfa byl rozdělen do dvou sfér. První byli ti, kteří ať již z dobré či zlé vůle udržovali císaře v sebeklamu, že jeho představy mohou být uskutečněny, a do druhé sféry Rudolf zařadil všechny ostatní, bez rozdílu na jejich postavení, politickou úlohu či příbuzenské vztahy²¹. V květnu roku 1608 kdy bylo Matyášovo vojsko nedaleko Prahy, se Rudolf ukázal jako stále schopný, když českým stavům přislíbil projednání jejich náboženských otázek, avšak s jejich potvrzením nespěchal a usiloval o jejich projednání na nejbližším sjezdu. Ten se měl sejít na svatého Martina 11. listopadu, ale termín konání se snažil co nejvíce oddálit i za přispění nuncia a to až na konec ledna 1609²². Ačkoli čeští stavy stáli pevně na straně melancholického císaře, tak se zanedlouho ukázalo, že jejich postoj není zcela nezištný, když se jim zdálo, že nadešel čas,

²¹ Janáček, J.: Pád Rudolfa II., Praha: Mladá fronta, 1973, str. 171

²² Adamová, K.: První česká federativní ústava z roku 1619, Praha – Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 17, ISBN 978-80-904024-9-2

aby Česká konfesse nebyla definitivní podoby právního dokumentu. Také měli připravenou mocnou zbraň pro případ dalekého odkládání sněmu, a to pohružka zřeknutí se svého panovníka a přijmutí Matyáše. K dobru panovníka sehrála roli v boji o Majestát katolická skupina semknutá kolem kancléře Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic. Vytvořila se již kolem roku 1600 při nástupu radikálních katolíků do úřadů v Čechách a v této době se snažila zabránit, aby císař nekatolíkům v otázce náboženské svobody ustoupil. Vedle Lobkovice stáli v popředí karlštejský purkrabí Vilém Slavata a královský rada Jaroslav Bořita z Martinic, a podporu mohli očekávat i od papežského nuncia a arcibiskupa Karla z Lamberka²³.

1.5.2 Vydání Majestátu

Sněm byl zahájen 28. ledna 1609. Stavové se shodli na prosazování náboženských požadavků s navázáním na Českou konfesi, a také se domáhali zrušení mandátu z roku 1602, o který se zasadili jezuité a na jejich návrh Rudolf tento mandát podepsal. Mandát směřoval proti Bratřím, poněvadž zakazoval jejich sbory²⁴. Strana podobojí se také snažila zachovat zdání legality a loajálnost k panovníkovi. Rudolf II. byl těmito požadavky zděšen, neboť ohrožovaly centrální moc panovníka, ale i také rekatolizační snahy. Počátkem února ovládli jednání katolíci, kteří odmítali jakékoliv ústupky stavům pod hrozbou církevních trestů. Proto následně císař stavovské požadavky odmítl a nadále nehodlal více jednat s Jednotou bratrskou. Stavové odpověděli zcela jasně a do budoucna budou postupovat společně. O společný postup se opět zasloužil Budovec, který stavy přesvědčil, že bratrská a Česká konfesse si navzájem v ničem neodporují²⁵. Stavové stále naléhali na císaře a žádali povolení konfesse. Do konce března byly císaři předloženy celkem čtyři repliky, nicméně Rudolf po poradě s katolickými úředníky všechny zamítl. Stavové tak zjistili neochotu císaře se jejich podmínkami zabývat a jednání nevedla ke zdárnému konci, a proto se odhodlali k radikálnímu kroku.

²³ Janáček, J.: Rudolf II. a jeho doba, Praha: Svoboda, 1987, str. 440

²⁴ Komenský, A., J.: Historie o těžkých protivenstvích církve české, Praha: Blahoslav, 1952, str. 83

²⁵ Just, J.: 9.7.1609 – Rudolfův Majestát: světla a stíny náboženské svobody, Praha: Havran, 2009, str. 57, ISBN 978-80-86515-92-2

1. dubna byl sněm rozpuštěn a začátkem května si stavové svolali do Novoměstské radnice sněm nový. Stavovská obec posílána zprávami z Rakous, kde si tamní stavové vymohli pod pohrůzkou ozbrojeného odporu ústupky v náboženských záležitostech od Matyáše, se rozhodli odstranit z postu direktora staroutraktivistu Štěpána Jiřího ze Šternberka, poněvadž byl neustále nakloněn kompromisům a mezi opozicí tak vznášel rozbroje. Na jeho místo byl dosazen Ondřej Šlik, který byl blízkým spolupracovníkem Václava Budovce²⁶. Již 2. května se v Praze sjížděli významní nekatolíci, například Rudolf Trčka z Lípy nebo Štěpán Jiří ze Šternberka, řada rytířů i měšťané. Na ně se snažil zapůsobit Rudolf II. s myšlenkou nepovolené akce, která se dotýkala královské moci. Následně byli pozváni k osobní audienci u Rudolfa, kde se jeden po druhém museli střetnout v přímé konfrontaci se samotným císařem²⁷. Rudolf však svým nátlakem neuspěl. Stavové se sešli 5. května a počínali si tak, že hodlali k císaři vyslat svého zástupce, kterým byl Budovec. K tížené audienci nedošlo, ale přesto skutečnost, že došlo k odpoutání se od tradičních vazeb a rozhodnutí stavů nyní sněmovat samostatně je velmi důležitý okamžik. Stavové přesto hodlali vydržet v úsilí o audienci, která se nyní měla skládat z padesáti členů. 8. května přišla císařská zpráva prostřednictvím Lobkovice oznamující nepovolení stavům žádný sněm, z důvodu blížícího se termínu pro vypsání nového zemského sněmu. O den déle sněm vypracoval omluvu císaři, která měla dodat co největší zdání legálnosti. Jeden z klíčových reprezentantů měšťáckého stavu (tak klíčový, že byl roku 1621 popraven) mistr Valentin Kochan byl, jak se zdá v oněch dnech přizván na důvěrnou poradu k hraběti Šlikovi, a tu se ukázalo, že je tento přední radikál luterského vyznání velmi přesně informován, co se děje přímo v nejbližším okolí císaře. Měl tam svého člověka, tajného radu Rularda, který mu podával písemné zprávy ze samé blízkosti císaře: *JMC na pana Šlika se doptávati ráčila, že poznává, kterak srdečně evangelickou víru zastává, a že se JMC líbí. Mezi tím pana kanclíře se obrátil a k němu promluvil: Pravil jste nám, že žádného tak podstatného není mezi pod obojí, leč lid neumělý, tuto pak jinak nachází. Druhá. Na své tajné rady dotázku učinil, pana purkrabího a pana z Valdštejna, sudího nejvyššího, kterak k této nejvyšší věci a roztržitosti rady, má-li jim to pod obojí přijímacím potvrdit, čili zrušit? Na tuto otázku oba dva jednoznačně radu dali, že JMC upřímně a věrně radí, poněvadž toto*

²⁶ Just, J.: 9.7.1609 – Rudolfův Majestát: světla a stíny náboženské svobody, Praha: Havran, 2009, str. 60, ISBN 978-80-86515-92-2

²⁷ Čechura, J.: 5.5.1609 – zlom v nejdelším sněmu českých dějin: generální zkouška stavovského povstání, Praha: Havran, 2009, str. 59, ISBN 978-80-86515-91-5

království připojeno jest k říši, a své zření i k jiným zemím má, kdyby se co zlého stalo, že by velké pozdvižení a krve prolití v tomto království se státi musilo, aby JMC stavům to milostivě potvrditi ráčila. Proti těm přímluvám pan kanclíř a nuncius apostolicus mluvili, aby JMC neráčil toho činiti a těm kacírům té svobody v náboženství jich potvrditi, že že papež a král hispánský lidem válečným JMC dosti jedrovati a hájiti budou, aby JMC na to spolehnouti bezpečně ráčila. Přijde-li k čemu, že JMC k tomu potvrzení stavům neradí²⁸. Z toho dokumentu je patrné Rudolfovo postavení a to zřejmě umírněného katolíka, na kterého měl ovšem značný vliv konzervativní katolík Lobkovic. Následně byla přečtena zmíněná omluva císaři, na kterého to udělalo dojem a z tohoto důvodu a také z důvodů zřejmě pronikajících stavovských názorů možné použití síly, jejíž podporu hledali v zahraničí, například u falckého Freidricha IV. a arcivévody Matyáše, a dalších důvodů objevování se větších nepokojů a vyskytování se většího množství ozbrojenců, jak poddaným tak žoldnéřů.

Rudolf povolil stavům dále sněmovat na Novoměstské radnici a svolal zemský sněm na 20. května 1609. Také zmíním zvláštnost, kdy po svolení sněmu se několik staroutravvistických kněží pražských, ale i zahraničních přihlásilo k České konfessi a požádalo stavy o ochranu. Opět cítily stavy posílení a žádaly o uznání konfesse. Tou dobou se do Prahy sjíždí radikální katolíci a s myšlenkami vojenského řešení přichází mladý Leopold Pasovský, Rudolfův bratranec, v jehož službách se nyní nacházela hrozba nekatolíků a to údajně nejtvrďší žoldněř své doby, plukovník Vavřinec Rameé. Tento voják proslul jako velitel jízdy při vpádu pasovských do hlavního města, kterého se samozřejmě účastnil i Leopold Pasovský, s cílem přivodit protistavovský zvrát a zmařit Matyášovo nástupnictví, na sklonku roku 1611²⁹. Na naléhání rádců tradičně císař poslechne a zdržovací taktikou požadavky stavů několikrát zamítá.

Do Prahy také přijelo slezské poselstvo, aby jednalo s českými stavy o uzavření konfederace. Smysl lze spatřovat ve vzájemné pomoci proti jakémukoliv nepříteli českých či slezských nekatolických stavů. Slezští stavy již na jaře roku 1609 odmítly plnit daňové povinnosti a zvolily společný postup s českými stavy.

²⁸ Čechura, J.: 5.5.1609 – zlom v nejdelším sněmu českých dějin: generální zkouška stavovského povstání, Praha: Havran, 2009, str. 68-69, ISBN 978-80-86515-91-5

²⁹ Urban, Z.: Československé dějiny v datech, Praha: Svoboda, 1986, str. 166

S odmítavým postojem panovníka se stavy nespokojily a při dalším červnovém jednání dospěly k volbě dvaceti osob, aby připravili sněmovní články o defenzi, což jinými slovy byla „hotovost od pánů stavů pod obojí pro obhajování náboženství nařízená“³⁰. Nejvyšší purkrabí se stavovským pánům snažil vymluvit defenzi, přesto postoj stavů a především jejich zástupce Budovce byl jasný a to k defenzi nastoupit. Předsednictví v tomto orgánu zvaném direktorium bylo svěřeno Petru Vokovi z Rožmberka, který se však nechal ze svého jihočeského sídla v Třeboni, zastupovat Václavem Budovcem z Budova nebo Janem Jiřím ze Švamebrka³¹. Všichni členové direktoria museli složit přísahu všem třem stavům z obce a přísahu stavů pánům direktorům. Direktorium se rozhodlo svolat zemskou hotovost a verbovat žoldnéře, na které byly získány finanční prostředky od rodu Smiřických a finance na výzbroj získali od knížete Kristiána z Anhaltu, který vykonával poručnickou vládu za mladého Friedricha V. Falckého a v období vlády zimního krále vykonával funkci vrchního velitele české stavovské armády. Direktorium proto hodlá setrvat v konceptu Majestátu za všech okolností. Rudolf odmítající jakýkoliv střet je proto nucen ustoupit a dne 29. června jednání o Majestát vstoupilo do závěrečné fáze.

V polovině července roku 1609 byly shrnuty požadavky stavů pod obojí do textu Majestátu. V návrhu si stavové dávali přízvisko evangeličtí. Rudolf však trval na názvu pod obojí, což se mu zdálo formulačně méně nebezpečné. Dne 9. července roku 1609 podepsal Rudolf konečně Majestát a za dva dny poté byl Majestát podepsán zástupcem nejvyššího kancléře a nejvyšším purkrabím Adamem ze Šternberka a druhým sekretářem české kanceláře Pavlem Michnou³². O tři dny déle byl text Majestátu předán stavům, kteří ho rázem dali tisknout. Vydáním Majestátu můžeme spatřovat jasnou porážku císaře Rudolfa II., který se po vydání velkého ústupku domáhal rozpuštění stavovských vojsk a zrušení direktorské vlády.

Opozice po velkém úspěchu se nenechala odradit od dalších možných úspěchů a se Slezany uzavřela smlouvu o vzájemné vojenské pomoci v případě ohrožení náboženské svobody. Tím stavy vytvořily konfederaci se Slezany, která byla reakcí na konfедераční uspořádání zemí Moravské, Uherské a Rakouské, spadající pod vládu

³⁰ Čechura, J.: Zimní král, aneb, české dobrodružství Fridricha Falckého, Praha: Rybka Publishers, 2004, str. 17, ISBN 80-86182-79-7

³¹ Březan, V., Hejnic, J., Pánek, J.: Životy posledních Rožmberků II., Život Petra Voka z Rožmberka, Praha: Svoboda, 1985, str. 726

³² Adamová, K.: První česká federativní ústava z roku 1619, Praha – Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 18, ISBN 978-80-904024-9-2

Matyáše. Po Rudolfově odstoupení a přijetí stavy Matyáše, usilovali právě Češi o vytvoření branného spolku konfederace Česko-rakousko-uherské. Ale až za stavovského povstání se takový spolek stal skutečností³³. Tento akt si stavové vymohli zapsat do zemských desek a dokonce koncem srpna roku 1609 Rudolf povolil Slezanům svobodu augsburského vyznání, konkrétně Augšpurskou konfesi z roku 1530³⁴. Dále také stavové požadovali do vrcholných orgánů dosadit nekatolíka. Tyto snahy se nedočkaly velkého úspěchu, neboť pouze do úřadu nejvyššího komorníka byl jmenován Jan Jiří ze Švamberka. Proto se stavovská opozice zaměřila na získání co nejvíce pravomocí pro sbor defenzorů.

Majestátem se defenzorům dostaly pod dohled instituce, které byly svěřeny stavům a to dolní konsistoř a univerzita. Defenzorům připadla také pravomoc dohledu nad tiskovinami strany podobojí. 10. října došlo na Staroměstské radnici k volbě defenzorů. Vybráno bylo 24 osob, po osmi z každého stavu. Mezi zvolenými se objevili přední zástupci stavovské opozice jako Václav Budovec z Budova nebo Jindřich Matyáš Thurn. Předsedou defenzoria se stal Jáchym Ondřejl Šlik, který po krátké době vlivem lutherských teologů odstoupil a jeho místo zaujal pán z rožmberského dědictví Jan Jiří ze Švamberka³⁵. Právo, které v neposled případě připadlo defenzorům, bylo právo uvést nového administrátora a člena konsistoře. Pro utvrzení Majestátu si stavové vymohli tzv. amnestii, která měla odkazovat do patřičných mezí každého, kdo by se jim chtěl vysmívat či dokonce hanit jejich pověst. Budovec zároveň oznámil, že kdo odmítne podepsat tuto amnestii, bude považován za nepřítele pokoje a svornosti. Tento výrok byl směřován vůči Slavatovi, Bořitovi a Lobkovicovi. Závěrečným jednáním o amnestii se dostáváme k závěrečné fázi uzavírání privilegia, které si stavové silou vynutili na Rudolfa II. známým jako Rudolfův Majestát. V následujícím období vystřídali nepokoje a pouliční bouře tradiční sněmování. Koncem února roku 1610 stavové poděkovali Václavu Budovci z Budova za vykonanou práci a nejvyššímu purkrabímu Adamu ze Šternberka, díky jeho umírněnému postoji bylo možno dosáhnout přijetí Majestátu.

³³ Krofta, K.: Stará ústava česká a uherská, Bratislava: Učená společnost Šafaříkova, 1931, str. 40

³⁴ Valeš, V.: Konfesní právo: průvodce studiem, Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, str. 94, ISBN 978-80-7380-135-9

³⁵ Just, J.: 9.7.1609 – Rudolfův Majestát: světla a stíny náboženské svobody, Praha: Havran, 2009, str. 78, ISBN 978-80-86515-92-2

1.5.3 Význam a obsah Majestátu

Základní myšlenkou Majestátu byla svoboda vyznání, která byla přislíbena již Maxmiliánem II. roku 1575. Obránci nekatolické víry se stal sbor defenzorů, kterým připadla do správy dolní konsistoř a univerzita. Stavům byla dána volnost v podobě stavění kostelů na svých statcích. Také je nutno zmínit náboženskou svobodu v královských městech, která byla zaručená. Na stavovských panstvích byli všichni oprávněni vyznávat a provozovat svoji víru, avšak důležitý bod byl, že vrchnost nesměla nutit k víře své poddané, kterou sama vyznává. Toto ustanovení se vyskytlo i v textu České konfederace, nýbrž pouze nepřímo v preambuli. V zájmech evangelíků hájené především Václavem Budovcem z Budova vyjádřené v Majestátu, můžeme spatřovat prvopočátek myšlenky svěření veškeré moci do rukou evangelíků, která se dále rozvíjela až mezi lety 1618-1620 byla plně uplatněna v České konfederaci³⁶. V souvislosti nutno zmínit dokument upřesňující výklad Majestátu a to Porovnání neboli *Sjednání pánův stavův podobojí se pány stavy podjednou*. Bohužel se zdá, že výklad spíše znesnadňoval, neboť dovoľoval poměrně volný výklad, zejména pokud jde o komorní majetek (patřící králi)³⁷.

1.5.4 Nové nekatolické církevní uspořádání

Zaručená náboženská svoboda, která zahrnovala toleranci mezi náboženstvími navzájem, se vztahovala na tři stavy podobojí včetně měst, kteří se hlásily k České konfessi z roku 1575. Nutno podotknout císařovo rozhodnutí, které zrušilo všechna předešlá rozhodnutí směřující proti nekatolické opozici. Nekatolickým stavům bylo svoleno ke stavění nových kostelů a škol³⁸. Jak jsem již zmiňoval, do správy nekatolíků připadla dolní konsistoř, která nutně potřebovala reformu, a tím se vyplnil obsah Majestátu. K přípravě reformy byla svolána komise, která se skládala z kněží, kteří sněmování zahájili, avšak po bezvýchodné situaci, kdy se nebyli schopni dohodnout, se jednání chopili stavové. Mezi nimi například Václav Budovec či Petr

³⁶ Adamová, K.: První česká federativní ústava z roku 1619, Praha – Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 19, ISBN 978-80-904024-9-2

³⁷ Čechura, J.: 5.5.1609 – zlom v nejdelsím sněmu českých dějin: generální zkouška stavovského povstání, Praha: Havran, 2009, str. 108, ISBN 978-80-86515-91-5

³⁸ Valeš, V.: Konfesní právo: průvodce studiem, Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, str. 93, ISBN 978-80-7380-135-9

Vok z Rožmberka. Výsledek práce přišel koncem srpna roku 1609, kterým byla smlouva mezi utrakvisty a Jednotou bratrskou. Ujednání mezi utrakvisty a Jednotou bratrskou tvořilo součást širšího dokumentu, který je označován jako Snešení. Tím byl vytvořen systém obsazování dvanáctičlenné konsistoře, v níž měl za stranu podobojí zasednout administrátor s pěti kněžími, za Jednotu senior a dva bratrští kněží. Zbylá místa obsadili tři profesori pražské univerzity³⁹.

Pro svěcení kněžstva byl připraven řád s dvěma variantami obřadu, a to jednou pro utrakvisty a druhou pro Jednotu bratrskou. Tento řád stanovoval práva a pravomoci konsistoře, která byla správou záležitostí duchovních. Administrátorova agenda záležitostí, které spravoval, bylo především zkoušení nových kněží. Přední zástupci konsistoře dosazovali do farních obvodů nové kněží, za které zodpovídal úřad krajských děkanů, jejichž funkcí byla správa svých farních regionů. Za zmínku jistě stojí uvolnění od Nového zákona, který je užit v Dekretech Břetislavových z roku 1039 a to svěcení neděle a svátků, s čímž souvisí zákaz vykonávání práce, krom práce nutné k záchraně od větších škod, a právě v tomto řádu bylo uvedeno, že pokud by někdo ve dny sváteční, když svatých památky se dějí, po slyšení slova Božího svou práci konati chtěl, to ve zlé obráceno býti nemá⁴⁰. Konec této konsistoře přišel za nedlouho, když po porážce stavů po Bílé hoře přišel silný proud rekatolizace a s tím i dekret z 13. 12. 1621, kterým se z královských měst vypoovídali všichni nekatoličtí duchovní⁴¹.

Druhým orgánem svěřeným nekatolické obci byla univerzita, které pro uskutečnění reformy byla zřízena komise pro obnovu univerzity instruována defenzory. Úspěchy této komise nebyly velké, ba skoro žádné. Za zmínku stojí vytvoření pevného výukového řádu stanovující přednášky na nadcházející semestr. Obnově vyšších fakult se zprvu věnovalo dosti prostoru a měl být významným bodem celé reformy, avšak z důvodů nedostatku financí k němu vůbec nedošlo. Potřebné finance se komise snažila získat pomocí darů od zámožných šlechticů a to tím způsobem, který se nesešel s velkým pochopením. Post rektora univerzity nyní mohl obsadit kterýkoliv student, avšak k očekávané přízni stavů nedošlo, a proto se od této

³⁹ Just, J.: 9.7.1609 – Rudolfův Majestát: světla a stíny náboženské svobody, Praha: Havran, 2009, str. 90, ISBN 978-80-86515-92-2

⁴⁰ Just, J.: 9.7.1609 – Rudolfův Majestát: světla a stíny náboženské svobody, Praha: Havran, 2009, str. 93, ISBN 978-80-86515-92-2

⁴¹ Urban, Z.: Československé dějiny v datech, Praha: Svoboda, 1986, str. 181

myšlenky záhy ustoupilo. Svou roli v reformě univerzity sehrála Betlémská kaple, která byla od doby Mistra Jana Husa symbolem nové víry. Proto po vydání Majestátu se stala středem pozornosti nekatolíků. Post kazatele měl být obsazen kandidát pražského Karolina, ale tento návrh neprošel přes plány defenzorů a po dlouhých obstrukcích byl na tento post dosazen bratrský duchovní a člen konsistoře Matěj Cyr⁴². Cyrův nárok byl později právoplatně uznán oběma stranami a doplněn dohodou o narovnání pro předejití budoucích sporů. Jednotě zůstalo právo na post kazatele i po Cyrově smrti.

Rudolfův Majestát je vítězství připisované nekatolickým stavům, zaručující svobodu vyznání v době, kdy se Habsburská říše snaží o rekatolizaci, avšak vinou upadání císařské autority došlo k plnému projevu rekatolizace až po Bílé hoře. Úpadek panovnické moci byl zapříčiněn Rudolfovým zdravotním i psychickým stavem vyvolaný především syfilidou, ale také nutno zmínit viditelný vliv osob z blízkého okolí samotného Rudolfa. Oslabení Habsburské říše bylo ovlivněno i soubojem bratrů Rudolfa a Matyáše. Matyáš využívající situace po Bočkajově povstání, které vzniklo po Rudolfově vyhlášení katolického vyznání, jako jediného povoleného vyznání v Uhrách roku 1604 a o dva roky déle právě Matyáš podepsal Vídeňskou mírovou smlouvu. Tohoto okamžiku plně využil a založil odboj s podporou Rakous a Uher, kde se stal králem⁴³. Takovýchto okolností si byla nekatolická opozice dobře vědoma a využila naplno situace, také poučení z minulých nezdarů v podobě České konfesse z roku 1575. Nebýt silné podpory císaře ze strany katolíků v podobě papežského nuncia, španělského vyslance, ale především silného katolického úřednického aparátu, nabyly by stavovské úspěchy jistě větších rozměrů. Paralelní mocenskou i politickou funkci nekatolíků zastával úřad defenzorů, který si v případě ohrožení vydobyl finanční samostatnost a možnost ovládat vojenské jednotky. Před samotným vydáním Majestátu se čeští stavy rozhodly pro vydobytí si náboženské svobody na císaři Rudolfovi, jehož upřednostnili v podpoře před Matyášem a i přesto, že se vyskytovala příležitost rozšíření konfederace zemí Rakousko-uhersko-moravských. Předním stavovským politikem byl jistě Václav Budovec z Budova, který měl veliké zásluhy za dlouhodobé úsilí o svobodu vyznání. Vedle úspěchu náboženské svobody, lze Majestátem spatřovat úspěch v obsazování zemských úřadů, poněvadž nyní tyto úřady

⁴² Just, J.: 9.7.1609 – Rudolfův Majestát: světla a stíny náboženské svobody, Praha: Havran, 2009, str. 98, ISBN 978-80-86515-92-2

⁴³ Čornej, P.: Dějiny zemí Koruny české I., Praha: Paseka, 2003, str. 225 a 226, ISBN 80-7185-605-3

neobsazovali pouze katolíci, ale obsazovalo se paritně katolíky i nekatolíky. Katolická obec Majestát neuznávala z prostého důvodu, byl to především způsob přijetí toho dokumentu, kterého bylo dosaženo vojenskými prostředky. Tento názor zastávali přední katolíci jako například Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic, Vilém Slavata či Jaroslav Bořita z Martinic, kteří ani Majestát nepodepsali⁴⁴. K objektivnímu úspěchu Majestátu lze připsat toleranci. Svoboda vyznání nebyla vydobyta jedné víry na úkor druhé. Přesto tolerance nebyla neomezená. Směřovala především k novoutrakvistům, později se připojili i někteří staroutrakvisté, Jednota bratrská a luteráni. Majestát nezahrnoval do náboženské svobody okrajové náboženské skupiny.

1.5.5 Konec Rudolfovy vlády

Porážky císaře Rudolfa na poli s českými stavy i s arcikněžím Matyášem, zanechaly stopu na císařově cti, který se snažil připravit plán na získání zpět moci, kterou tím ztratil. Pomoc ve snaze získání moci spatřoval v mladém Leopoldovi Pasovském (svém bratranci), jehož myšlenky se ubíral k vojenským tažením. Rudolfovi stoupenci se rozčlenili do dvou táborů, přičemž jedni Rudolfa podporovali v jeho smělych plánech v rehabilitaci a druzí tyto plány zcela odmítali. Obě skupiny zastínil právě Leopold. Na výsluní se začínal objevovat v létě 1609, který se projevoval naprostou oddaností a horlivostí v Rudolfových plánech. Byl jezuitským odchovancem a díky této výchově se od svých bratranců Rudolfa a Matyáše lišil katolickým fanatismem a přehnanou protireformační horlivostí⁴⁵. V závěrečných fázích dlouhých jednání o vydání Majestátu vystupoval Leopold jako neústupný odpůrce jakéhokoliv ústupku směrem k stavovské opozici. Po vydání Rudolfova Majestátu Leopold slíbil až přehnanou věrnost a nabídl své služby v záležitosti Jülišské. Knížectví Jülich-Kleve se koncem března roku 1609 ocitlo bez vladaře, když zemřel vévoda Jan Vilém Jülišský. Vyskytla se proto otázka, kdo se ujme vlády na tomto území rozléhající se na hranici španělského Nizozemí. Pro katolické Habsburky bylo toto území velmi důležité. V tomto konfliktu se proti sobě postavila německá katolická knížata, pod vedením falckého kurfiřta v evangelické Unii

⁴⁴ Komenský, A., J.: Historie o těžkých protivenstvích církve české, Praha: Blahoslav, 1952, str. 85

⁴⁵ Janáček, J.: Rudolf II. a jeho doba, Praha: Svoboda, 1987, str. 453

a katolická Liga, vedená Maxmiliánem Bavorským⁴⁶. Avšak s váhavým postojem Rudolfa se vlády chopili kurfiřt Jan Zikmund Braniborský a falckrabě Wolfgang Vilém Neuburský, tím se celé vévodství ocitlo ve sféře protestantů⁴⁷. Oba nedbali na císařské napomínání, aby spor vyřešili v souladu s říšskými zákony a proto Rudolf Leopolda jmenoval císařským komisařem v Jülichu-Kleve, čímž ho vybavil značným množstvím pravomocí. V létě roku 1609 s velkým spěchem vyrazil Leopold do vévodství s pověřením císaře, ale na úspěch této mise mu chybělo dostatečné vojsko, místo kterého vezl císařovy mandáty. Se svou menší armádou tak obsadil pevnost Jülich, ale pro větší vojenské tažení potřeboval podporu, kterou se rozhodl hledat u Španělského dvora. Leopoldovy smělé plány ve Španělsku nezískaly pochopení, když se španělská habsburská větev rozhodla nevměšovat se do středoevropských konfliktů. Oproti tomu francouzský král Jindřich IV. se v tomto konfliktu hodlal angažovat a začal proto vyjednávat s protestantskou Unií a dalšími evropskými odpůrci Habsburků, aby se postavili proti jejich rozpínavosti. Leopold jakožto velký oblíbenec Rudolfa měl zájem stát se nástupcem císaře. Rudolf byl již také rozhodnut a hodlal pobízet kurfiřty v podpoře volby Leopolda. K takovým vyhlídkám měl Leopoldovy pomoci právě konflikt v Jülichu-Kleve, kde se rozhodl setrvat co nejdéle i přesto, že téměř veškeré šance na podporu tažení vyhasly. Vytrvale najímal armádu a platil žold z vlastních zdrojů, které se velice rychle vyčerpaly, a Leopold se stále více zadlužoval. V dobrovolném odchodu z Jülichu spatřoval i resignaci na kandidaturu na císaře. Když koncem května roku 1610 dorazila zpráva o zavraždění francouzského krále Jindřicha IV., spor v Jülichu-Kleve pozbýval velkého evropského rozsahu a spor nabyl pouze provinčního významu⁴⁸. Bylo tedy jasné, že situaci v Jülichu nelze déle prodlužovat, a proto se Leopold téměř po roce vrací do Prahy.

Následně se Rudolf zaměřil na poslední pokusy o rehabilitaci a vyslal koncem června 1610 do Vídně delegaci s úkolem, přimět Matyáše vzdát se všech zemí, které získal ozbrojeným pučem a nahradit Rudolfovi ztrátu, kterou tím způsobil. Po téměř dvou měsících vyjednávání, kde delegace nedosáhla žádných větších ústupků ze strany Matyáše, tak Matyášovi došla trpělivost a předložil své požadavky, na které měl

⁴⁶ Kavka, F., Kutnar, F., Polišenský, J.: Přehled dějin Československa v epoše feudalismu III. (1526-1781), Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1956, str. 122

⁴⁷ Janáček, J.: Pád Rudolfa II., Praha: Mladá fronta, 1973, str. 180

⁴⁸ Kavka, F., Kutnar, F., Polišenský, J.: Přehled dějiny Československa v epoše feudalismu III. (1526-1781), Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1956, str. 122

Rudolf ultimátum je podepsat. Pokud by tak neučinil, nechal by Matyáš stavu volný průběh. Rudolf ze strachu z Matyáše bez váhání podepsal a tím se rozplynuly jeho sny o rehabilitaci. Pro Matyáše to byl důkaz, že Rudolf již nebyl soupeřem, avšak stále ho formálně uznával. Poslední snahou jak uškodit Matyášovi, byla snaha dosadit Leopolda Pasovského na svého nástupce ve funkci císaře. Avšak mezibratrské spory kurfiřti neshledávali závažnější než zájmy říše, a tak i z této snahy brzy upadlo.

Vyskytl se také problém s najatou pasovskou armádou, která nedostávala žold ani zásoby. Císař sice vydal rozkaz, aby se armáda vyplatila a rozpustila, avšak na vyplacení armády neměl finance ani Rudolf ani Leopold, a tak se očekávalo, že tuto sumu splatí čeští stavy nebo tato armáda, která činila okolo 10 000 mužů, se měla utábořit v Čechách. Stavové zděšení myšlenkou utáboření armády na českém území, která by bezpochyby drancovala kraj, se tak snažili získat potřebné finanční zdroje od jihočeského pána Petra Voka z Rožmberka a španělského velvyslance, který se sám nabídl s poskytnutím půjčky. Vyjednávání s Rudolfem o zabránění přesunu vojsk do Čech byla zbytečná, neboť Leopold s plukovníkem Reméem už předem věděli, že k přesunu dojde⁴⁹. V noci z 21. na 22. prosince roku 1610 se pasovské vojsko dalo na pochod směrem přes Horní Rakousy, neboť se obávali možných střetů na Šumavě. Zastavili se v Cáhlově a vyslali posla k Rudolfovi pro legalizaci tohoto tažení, který tak učinil. V posledních lednových dnech roku 1611 vytáhl Remée s celým sborem z Cáhlova a lstí se zmocnil Českých Budějovic. Arcikníže Leopold svůj čas mezitím trávil návštěvami schůzek a zábav v Praze. Obava z vojska ihned nabrala na významu a celá společnost označila tuto armádu za nepřátele lidu. Leopold se snažil zmírnit takovýto dopad alespoň u papežského nuncia a španělského velvyslance tvrzením, že jde o armádu k prosazování křesťanství. Oba ihned pochopili nesmyslnost Leopoldova spiknutí a vyjádřili svůj nesouhlas⁵⁰. Počátkem února vojsko postoupilo k Táboru a krátce na to obsadilo Beroun a tím byla volná cesta ku Praze. Vojsko proniklo do Prahy, kde po menším odporu obsadilo Malou Stranu a Hradčany. Staré Město však odolávalo a odmítlo otevřít brány vojsku, naopak přicházelo více dobrovolných milic a zemská hotovost. Této skupině se začalo říkat čtveráci, neboť povýšeně o sobě mluvili jako o příslušnících čtvrtého stavu. Skupina začala dělat starosti i samotným Pražanům, kteří se obávali zbytečného krveprolití. Stavové rychle

⁴⁹ Janáček, J.: Pád Rudolfa II., Praha: Mladá fronta, 1973, str. 182

⁵⁰ Janáček, J.: Rudolf II. a jeho doba, Praha: Svoboda, 1987, str. 473

svolávali zemskou hotovost, která každým dnem přibývala, a také Matyáš prohlásil, že přijde na pomoc vyhnat pasovské z Prahy. Oproti tomu pasovské vojsko začalo být čím dál tím více nebezpečné, kvůli stále neplacenému žoldu. Z obav velkých nepokojů, srovnání síly stavovským vojskem a také blížícím se Matyášem, se začali pasovští 11. 3. 1611 vytráčet z Prahy a přesunuli se do Českých Budějovic, kde pustošili kraj a Petr Vok z Rožmberka se ukázal jako opravdový patriot a naplnil slova o jeho věrém vztahu k vlasti a pasovskou zuřivou armádu vyplatil a učinil tak přítrž drancování jižním Čechám⁵¹. Leopold se vrátil zpět do svého pasovského sídla a stal se pro nadcházející dobu naprosto bezvýznamným a na plánovaný sňatek s bavorskou princeznou mohl zapomenout a nebylo pro něj místo ani pro další sňatkovou politiku.

1.6 Matyášova vláda

Konec Rudolfovy vlády již nebylo možné odvrátit. Stavovská vláda tak začala zatýkat členy císařské rady a arcikníže Matyáš 24. března 1611 vstoupil do Prahy. Stavové se opět ukázali jako politická síla a svému bývalému králi umožnili důstojné odstupné a za svého nového krále přijali Matyáše. Rudolf byl zbaven vlády v Čechách, Slezsku i Lužicích, ale stále mu zůstal císařem⁵². Nový panovník byl před korunovaci nucen přislíbit stavům práva, která sama požadovala, některá jim přislíbil hned, potvrdil stavům Majestát, další práva byla shrnuta do pěti článků: 1. Právo konat krajské sjezdy bez králova povolení; 2. Právo shromáždit vojsko; 3. Potvrzení Česko-slezské stavovské konfederace; 4. Právo uzavřít podobnou konfederaci s ostatními zeměmi Koruny české a se stavy uherskými a rakouskými; 5. Obnovení dědičných jednot mezi Čechy a saskými, falckými a braniborským kurfiřtem. Matyáš potvrdil pouze Česko-slezskou konfederaci a přislíbil projednání dalších článků na příštím zemském sjezdu⁵³. Rudolf se svým malým vlivem se přesto snažil konspirovat proti Matyášovi a zabránit mu v korunovaci na císaře. Matyáš mu však udělil několik polabských sídel jako odškodné a za to požadoval jeho podporu v císařské volbě.

⁵¹ Březan, V.: Životy posledních Rožmberků II., Život Petra Voka z Rožmberka, Praha: Svoboda, 1985, str. 727 a 728

⁵² Čechura, J.: 5.5.1609 – zlom v nejdelším sněmu českých dějin: generální zkouška stavovského povstání, Praha: Havran, 2009, str. 110, ISBN 978-80-86515-91-5

⁵³ Kučera, P., J.: 8.11.1620-Bílá hora: o potracení starobylé slávy české, Praha: Havran, 2003, str. 21, ISBN 80-86515-24-9

Rudolf svou abdikaci podepsal až v den Matyášovy korunovace. Počátkem listopadu 1611 zemřel Petr Vok z Rožmberka a o necelé dva měsíce déle Rudolf II. Tím byla zakončena doba klidu a stability a Matyáš usedl i na císařský trůn.

Matyášova vláda se však od počátku utápěla v taktizování, zdržování, odkládání slibů, rekatolizačními snahami, které často probíhaly v rozporu s Majestátem. Matyáš pro rok 1612 potřeboval získat finanční prostředky, a proto se vyskytla otázka svolání zemského sněmu, na který přislíbil projednání dalších stavovských článků. Peníze měly být určeny na vybudování vojska nejen proti Turkům, ale také pro případ neúspěchu rekatolizace. Sněm svolat nechtěl z obav vzniku stavovské konfederace. Avšak již dříve v Evropě vznikla konfederace závažnější pro Habsburky a to nizozemská Utrechtská unie, která vznikla 23. 1. 1579. Také se začaly formovat protestantské Unie jihoněmeckých a západoněmeckých knížat již v roce 1608. Takovou ideu prosazoval monarchomach Johannes Althusius, který ve svých dílech formuluje ideu konfederace opřenu o knížeckou autonomii a svobodná města. Myšlenkám Johannese Althusia se budu věnovat dále v samostatné kapitole. Oproti těmto uniím vznikla protistrana a to katolická Liga ustanovená v červnu 1609, podporovaná především španělskými a rakouskými Habsburky. V taktice zdržování a odkládání vydržel Matyáš dva a půl roku. Po této době se finanční situace stala neúnosnou a byl nucen svolat zemský sněm do Českých Budějovic. Stavové nehodlaly ustoupit ze svých požadavků, a proto odmítli jednat o berních dříve, než budou projednány jejich články. Avšak požadavky českých stavů mohly být projednány pouze na sněmu generálním, nikoliv jen na zemském. Východiskem se stalo jediné, stavové s tím, že se generální sněm měl sejít roku 1615, povolili berně na rok 1614⁵⁴. Avšak císař Matyáš s finančními požadavky neuspěl na domácím generálním sněmu v Linci roku 1614, byl tak očekáván sněm generální, který byl svolán do Prahy. Bylo tedy zřejmé, že generální sněm měl být zásadní. Přesto se česká šlechta nikterak více na sněm nepřipravovala a česká stavovská obec se začala diferencovat. Radikální křídlo s například Jindřichem Matyášem Thurmem, Jáchymem Ondřejem Šlikem či Václavem Budovcem z Budova a na Moravě Karel starší ze Žerotína nemělo pro prosazení potřebných článků dostatečnou podporu. Radikálové byli i tak lhostejní, že nenavázali kontakt se zeměmi, se kterými chtěli

⁵⁴ Čechura, J.: Zimní král, aneb, české dobrodružství Fridricha Falckého, Praha: Rybka Publishers, 2004, str. 23, ISBN 80-86182-79-7

vytvořit konfederaci, což byl jeden z článků a naopak ožily staré spory mezi stavy českými a slezskými. Katolická habsburská strana si byla dobře vědoma slabosti české opozice a velmi dobře se na sněm připravila, který se konal v Praze od června do září roku 1615. Jednání se velmi rychle zvrhlo na malicherné spory, a tak jednání pro české stavy skončilo krachem a nedocílili vůbec ničeho. Naopak se ukázala neschopnost českých stavů a k úžasu všech schválili císaři berni na pět let dopředu a tím si nechali vzít svou jedinou zbraň⁵⁵. V takové situaci zástupci Moravy (Žerotín) a Slezska odmítli jednat o konfederaci s Čechami, ikdyž této myšlenky byli značně nakloněni. Takovýto neúspěch si nedokážu nijak vysvětlit. Spousta historiků tomuto nezdaru také příliš nerozumí, přesto jedno z možných vysvětlení byla napjatá situace v opoziční straně a určitá diferenciace. S touto myšlenkou se plně ztotožňuji, protože ze známých pramenů ani jiné možné vysvětlení není. K nezdaru také přispěla neúčast předních radikálů Jáchyma Ondřeje Šlika, který v době sněmu pobýval na svém zámku ve Svijanech, Viléma st. z Lobkovic i Štěpána Jiřího ze Šternberka. Karel starší ze Žerotína, Adam mladší z Valdštejna a Jindřich Matyáš Thurn vyjeli na zámek v Postoloprtech ke Štěpánovi ze Šternberka „*pro přátelská shledání a rekreaci, myslivosti a štvání zajícův, domnívající se, že jedním dnem v sobotu nic zmeškáno nebude; v neděli a pondělí na den Nanebevzetí blah. Pany Marie že bez toho v sněmě nic předsevzato nebude*“⁵⁶ Nejednotnost odhalila především přijetí zákona na obranu českého jazyka, který byl do značné míry protiluteránský. Tímto zákonem byla znalost českého jazyka podmínkou pro přijetí do stavovské obce a potomci, kteří neovládají český jazyk, nebyli schopni dědit pozemkový majetek. Důvodem k vydání toho nařízení, byla rychle rostoucí germanizace v Čechách⁵⁷. Proti tomuto zákonu se jako první ohradil luteránský český Němec Thurn. V tomto kroku můžeme spatřovat oslabení podpory radikálního křídla stavovské obce. Nezdar opozice v resignování na svůj program a vzájemné pře, schválení berně na pět let. Toto měla být cesta k prosazení České konfederace, v této době se to zdálo být zcela nemožné.

⁵⁵ Kavka, F., Kutnar, F., Polišenský, J.: Přehled dějiny Československa v epoše feudalismu III. (1526-1781), Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1956, str. 126

⁵⁶ Kučera, P., J.: 8.11.1620-Bílá hora: o potracení starobylé slávy české, Praha: Havran, 2003, str. 32, ISBN 80-86515-24-9

⁵⁷ Valeš, V.: Konfesní právo: průvodce studiemi, Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, str. 95, ISBN 978-80-7380-135-9

1.6.1 Nástupnická otázka

Toto téma bylo jedno z předních, které celou habsburskou monarchii sužovalo nepokojí. Bezdětný Rudolf II. a vládnoucí Matyáš, od kterého již nebylo možno očekávat žádné potomky. Na České království si tak nárokovala španělská větev Habsburků a tak protestanti hledali alternativu. Ovšem nástupnickou otázkou se podrobně zabývali i v Praze, Vídni i Madridu⁵⁸. Matyáš se dlouho snažil o potomka, až roku 1616 na tyto snahy v devětapadesáti resignoval a počátkem roku 1617 se rozhodl jmenovat svého mladšího bratrance Ferdinanda Štýrského svým nástupcem a také s tímto záměrem ho adoptoval. Nástupnictví se zřekla španělská větev i mladší bratři Matyáše Maxmilián a Albrecht. V nástupu Ferdinanda tak stála překážka v podobě českých stavů. Od března roku 1617 se skupina kolem španělského velvyslance Oñateho také s aktivním Zdeňkem Vojtěchem Popem z Lobkovic hledala postup pro přijetí Ferdinanda českým králem. Lobkovicovi se podařilo přemluvit zemské úředníky v podpoře Ferdinanda a zajistil jejich příslib. Při volebním sněmu stavy kandidatura Ferdinanda zaskočila. To bylo možné z důvodu nezájmu stavů se o danou problematiku hlouběji zajímat právě v letech 1616 a 1617, přitom v evropské politice bylo již pár let jasné, že Habsburkům nic jiného nezbyvá než prosadit kandidaturu štýrského arciknížete, který se jevil jako jediné řešení nástupnické krize.

Pro zajímavost zmíním rozdílnost předních radikálních stavů. Jáchym Ondřej Šlik, Vilém st. z Lobkovic, Václav Budovec z Budova, Václav Vilém z Roupova, Jindřich Matyáš Thurn a Linhart Colona z Felsu tvořili tři generace aristokratů. Šestašedesátiletý Budovec, o rok mladší Lobkovic, v pomyslném středu byl jednapadesátiletý Colona z Felsu a padesátiletý Thurn a o dva roky mladší Šlik. Nejmladší z nich byl Roupov, který patřil zcela do jiné doby s věkem sedmatřicet let. Rozdílnost byla i v jejich majetkových poměrech, kde bohatý aristokrat byl pouze Thurn. Avšak Lobkovic měl majetek dvojnásobný proti Budovcovi a Budovec byl boháč proti Šlikovi. A poslední rozdílnost byla v konfesní orientaci. Šlik, Colona a Lobkovic byli ortodoxní luteráni, Thurn luteránem umírněným, Budovec a Roupov

⁵⁸ Čornej, P.: Dějiny zemí Koruny české I., Praha: Paseka, 2003, str. 229, ISBN 80-7185-605-3

patřili k Jednotě bratrské⁵⁹. Takto krátký exkurz do odlišnosti předních stavů nám přiblíží záměry, s kterými každý z nich od povstání očekávali. Zdálo by se, že nejmovitější Thurn měl nejmenší potřebu získávat více finančního prospěchu, ale po Matyášově nástupu získal velice výnosný post karlštejského purkrabího, o který po nástupu Ferdinanda přišel, jak budu zmiňovat dále. K těmto radikálům se roku 1617 se svou radikálností přiblížil dvaosmdesátiletý Kašpar Kaplíř ze Sulevic, který se již zasazoval o přijetí Majestátu. Z postu pražského hejtmana pokračoval v protikatolických projevech a za vlády Fridricha Falckého se stal nejvyšším písařem, čímž se pravděpodobně dostal na seznam popravovaných po Bílé hoře. K radikálně vystupujícím před defenestrací ještě zmíním Bohuslava Berku z Dubé, který jakožto český bratr zastával post nejvyššího purkrabího za Fridricha Falckého. Radikálové společně vystupovali především proti narůstající moci katolíkům. Katolické vyznání však nebylo jediným důvodem sporů, byly to spory mezi nekatolíky navzájem, především mezi luterány a kalvinisty. Nesoudržnost a vzájemné pře měly vliv na získávání zahraničních spojenců, které potřebovali na boj s Habsburky. Již dříve v letech 1613 hlásali konec Habsburků v Čechách. Když se nyní vyskytla šance zvolit jiného krále než Habsburského, nebyla opozice jednotná a neschopná získat zahraničního kandidáta, proto se tato slova stala pouhým přáním.

1.7 Přijetí Ferdinanda Štýrského českým králem

Katolická obec tak stupňovala svůj nátlak a pomocí zastrašování či slibů, hodlala prosadit přijetí Ferdinanda Štýrského českým králem. Pro prosazení Ferdinanda Matyáš svolal mimořádný volební sněm na 5. června roku 1617. Ještě před samotným sněmem byli nejvyšší úředníci a rady soudů svoláni do české kanceláře s podmínkou vyjádření se k přijetí Ferdinanda. Pouze Thurn s Colonou se odmítli dostavit, a vzkázali, že se vyjádří až na sněmu. Dle údajů Viléma Slavaty se sněmu zúčastnilo 63 osob stavu panského a 43 osob stavu rytířského, přičemž z oněch 63 pánů bylo 25 katolíkům. Uvážíme-li, že z 38 nekatolíkům bylo určité procento staroutravistů, kteří ke katolíkům neměli daleko, nebyla početní převaha nekatolíkům

⁵⁹ Čechura, J.: Zimní král, aneb, české dobrodružství Fridricha Falckého, Praha: Rybka Publishers, 2004, str. 26, ISBN 80-86182-79-7

nijak rozhodující⁶⁰. Tímto předsněmovním jednáním se snažila katolická obec odstranit případné nesouhlasné projevy předních pánů opozice, kteří neměli za zády oporu opoziční obce, při přijetí Ferdinanda. Po skončení výhrůžek Adama ze Šternberka se slova ujal Zdeněk Vojtech Popel z Lobkovic s právnickým výkladem: „Jest tak, že my Čechové před jinými národy a cizozemci tím se chlubíme, že znamenité svobody a svobodné volení krále českého máme; neb takové svobody v privilegiích tohoto království se nenachází.“ Své vývody nejvyšší kancléř obratně dokládal zemským zřízením a starobylými privilegii království. Přesto je téměř neuvěřitelné, že žádný z opozičních radikálů se nepokusil kancléřovy vývody nějak zpochybnit. Právě v tom okamžiku bylo přijetí Ferdinanda Štýrského za českého krále hotovou věcí⁶¹. V této situaci se z volby českého krále stalo pouhé přijetí.

V Českém království tu existovaly dva principy v nástupu krále na český trůn a to princip dědičný a princip volební. Tyto dva principy existovaly vždy vedle sebe a v průběhu let jeden princip omezoval druhý. Pro zmínku stojí nástup Matyáše na český trůn, kterému předcházela volba českých stavů. Při nástupu Ferdinanda princip volební byl zastíněn principem dědičným a čeští stavové netečně přihlíželi, přesto že Ferdinand nárok stát se českým králem měl, jak vyplývalo z lucemburského principu, který v Čechách stále platil, říkající, že svobodnou volbu stavové měli pouze po vymření rodu.

Den před samotným hlasováním se v pražském Karolinu sešli přední stavovští páni k závěrečné poradě, na které si usnesli na sněmu prosadit svobodnou volbu, ačkoliv v české kanceláři nebyli schopni na toto téma jakkoliv argumentovat, a skrze Jáchyma Ondřeje Šlika měli požadovat oddálení volby až na příští generální sněm. Sněm se sešel 8. června a podle tradice se slova ujal nejvyšší zemský úředník tedy nejvyšší purkrabí Adam ze Šternberka. Svou řeč zahájil chválou císaře a skončil prohlášením za nejlepší a nejužitečnější přijmout Ferdinanda Štýrského českým králem. Jako poslední promluvil Jindřich Matyáš Thurn, který svou řečí dle očekávání shrnul ujednání z Karolina a projevil nesouhlas s přijetím Ferdinanda za krále, poněvadž volba měla být záležitostí i přivtělených zemí, a proto jednání patří na generální sněm. To katolíci zcela odmítli a Šternberk zdůraznil, že na volbu nikdy

⁶⁰ Kučera, P., J.: 11.1620-Bílá hora: o potracení starobylé slávy české, Praha: Havran, 2003, str. 50, ISBN 80-86515-24-9

⁶¹ Kučera, P., J.: 11.1620-Bílá hora: o potracení starobylé slávy české, Praha: Havran, 2003, str. 52, ISBN 80-86515-24-9

nebyli zváni stavové vedlejších zemí. Následovalo hlasování, které probíhalo samostatně, čímž byla eliminována připravená řeč Šlika. Volba proběhla hladce a jednomyslně. Thurn, Colona, Budovec, Roupov a další s Ferdinandovým přijetím souhlasili. Následně byl podepsán revers, který znamenal, že za života Matyáše nebude Ferdinand zasahovat do českých záležitostí a tím i přes osobní odpor uznal Rudolfův Majestát. Štýrský vévoda byl korunován 29. června roku 1617 českým králem. Toto datum je zcela klíčové, neboť právě touto korunovací lze spatřovat počátek třicetileté války⁶². Ferdinand se ještě před svou korunovací zavázal respektovat všechny svobody českého království, včetně Majestátu. Na podzim toho roku Jindřich Matyáš Thurn ztratil výnosný post karlštejnského purkrabího, za jeho odbojné hlasy při volbě. Oproti tomu Ferdinand ocenil katolické pány, kteří mu vyjádřili podporu, Adam ze Šternebrka, Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic, Jaroslav Bořita z Martinic a Vilém Slavata⁶³. Závěrem k přijetí Ferdinanda zmíním sněm moravský, který se sešel v Brně 25. srpna 1617, kde moravští páni snesli kritiku na sněm pražský, neb nebyli na něj pozváni a následně Ferdinanda Štýrského jednohlasně přijali za moravského markraběte⁶⁴. Přijetím Ferdinanda vyvrcholila krize českého stavovství počínající nástupem Matyáše. S prázdnými výkřiky o Ferdinandovi, který je poslední Habsburk na českém trůně a stavovskými porážkami na sněmech z let 1615 a 1617 přicházela nová doba ve smyslu vzpoury proti vlastnímu králi a počátek éry známé jako třicetiletá válka.

2 Vyhlášení České konfederace

2.1 Konflikt v Broumově a Hrobě

Císař Matyáš opustil Čechy v prosinci roku 1617 a jmenoval vládu deseti místodržících. Koncem roku také vrcholil spor mezi katolíky a protestanty, když v Hrobu a Broumově měly být zavřeny nekatolické kostely. Během 16. a počátku 17.

⁶² Bělina, P., Kostka, M., Flink, K.: Dějiny Prahy I., Od nejstarších dob do sloučení pražských měst (1784), Praha: Paseka, 1997, str. 356, ISBN 80-7185-142-6

⁶³ Valeš, V.: Konfesní právo: průvodce studiem, Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, str. 96, ISBN 978-80-7380-135-9

⁶⁴ Janáček, J., Hyhlík, V., Brix, M.: Valdštejnova pomsta: list z dějin bělohorské Moravy, Praha: Československý spisovatel, 1992, str. 156, ISBN 80-202-0389-3

století se Broumov stal střediskem Lutherova učení. Vlivem rekatolizační snahy tamního opata se počátkem 17. století přiosřily konfesní spory. Po vydání Majestátu si zdejší občané do původně katolického kostela povolali luterského faráře. Přes opakované napomínání kolátorka, jenž byl stále opat, odmítali kostel i s hřbitovem vrátit. Obě strany si stěžovaly u císaře, který rozhodl, že se poddaní nemají protivit vrchnosti a musí svého kněze vykázat. Broumovští uposlechli, ale současně začali stavět kostel nový. Na to opat opět reagoval stížnostmi k nejvyššímu kancléři a i králi, kterým se mezi tím stal Matyáš. Matyáš v srpnu 1611 rozhodl zákazem ve stavbě kostela, neboť šlo o statky katolické církevní vrchnosti a na základě zásady čí půda, toho náboženství, neplatí pro obyvatele obcí ustanovení Majestátu⁶⁵. Broumovští se však obrátili na defenzory, kteří je ve stavbě podporovali. Ačkoliv se broumovské události mohly stát precedentním příkladem pro řešení rozporů ve výkladu Majestátu a Porovnání, nebyla po celou dobu záležitost předložena zvláštnímu soudu. Král později opakovaně rozhodl, že nekatoličtí poddaní nemají právo stavět si na statcích katolických vrchností, ať již duchovní nebo světských, kostely bez jejich souhlasu. Konflikt v Broumově tak za stávající situace neměl řešení. Opat se obrátil na pražského arcibiskupa Lohelia, který vedl podobný spor s nekatolickými obyvateli městečka Hrobu. Oběma místům věnoval svou pozornost i papežský nuncius, který se krále pokoušel přimět k rozhodnějšímu kroku, kterým měla být vyslána komise, která přikáže kostel zbořit, vypoví nekatolického kněze a strůjce nepokojů vsadí do vězení. Defenzoři zatím Broumovské vytrvale povzbuzovali k pokračování stavby, podobně jako v případě Hrobu. Až teprve na sjezdu strany podobojí v březnu roku 1618, který se měl situací zabývat, padl návrh předložit spor zvláštnímu soudu. Stavové to ovšem zamítli, protože nyní k tomu čas nesloužil. Sporné výklady Majestátu a Porovnání v části o duchovních statcích hrozil přerůst ve vážnější konflikt. A tak se i stalo necht' broumovské a hrobské události bývají příčinou vypuknutí stavovského povstání⁶⁶.

⁶⁵ Kavka, F., Kutnar, F., Polišínský, J.: Přehled dějiny Československa v epoše feudalismu III. (1526-1781), Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1956, str. 129

⁶⁶ Čechura, J.: 5.5.1609 – zlom v nejdělním sněmu českých dějin: generální zkouška stavovského povstání, Praha: Havran, 2009, str. 118, ISBN 978-80-86515-91-5

2.2 Defenestrace

21. května 1618 se v pražském Karolinu sjeli nejaktivnější opoziční páni. Tato schůze se konala nejen bez povolení, nýbrž přímo proti zákazu českého krále⁶⁷. Během jednání se zákulisně začaly vést tajné porady, ve kterých byl zvláště aktivní Jindřich Matyáš Thurn, o přikročení k radikálnějšímu činu, který pozvedl hlavy českých stavů a dokázal sjednotit váhající a nejednotné stavy. Příští den před druhým kolem jednání v Karolinu se v paláci Smiřických sešla tajná schůze s přítomnými Thurnem, Budovcem, Smiřickým, Oldřichem Vchynským, Roupovem, Colonou, Vilémem st. z Lobkovic a několik předních měšťanů, Šlik byl vyrozuměn se zpožděním. Zde již akce získávala konkrétnější podobu a sám Thurn se netajil myšlenkou, že stavové musí některé své nepřátele vyhodit z okna. Tato myšlenka se měla uskutečnit následujícího dne, a tak se i stalo⁶⁸.

Dne 23. května v Praze panovalo silné napětí. Obchodníci zavírali své obchody, po celém městě bylo slyšet řinčení zbroje a očekával se útok na jezuity, katolické fary a i na Židy. Nekatoličtí páni vedení Thurnem, stále našťvaný, když přišel o výnosný post karlštejnského purkrabí, se rozhodli provést, na čem se den předem dohodli. Před samotným aktem proběhla debata, která měla také ospravedlnit jejich čin. Stavy pokládaly otázky místodržícím, týkající se převážně jejich porušování Majestátu. Na otázky zprvu odmítali odpovídat, proti tomu se ozval hrabě z Thurnu sám „Bud' že dávána bývala odpověď, neb ne, jim že na tom nic nezáleží. Než aby ráčili věřiti a o tom věděti, žeť odtud nepůjdou, dokud jim světlá a patrná odpověď na dotázku jejich dána nebude.“⁶⁹ Dále Václav Vilém z Roupova oznámil, proč mají sepsanou apologii, kterou hlasitě četli při samotné exekuci, a označil místodržící za rušitele obecného pokoje. Snažící se tvářit, že konali po řádném soudním procesu, vykonávali soudní exekuci a vyhodili z okna královské kanceláře královny místodržící Viléma Slavaty z Chlumu, Jaroslava Bořitu z Martinic a s nimi i kancléřského písaře Filipa Fabricia, který se tam omylem nachomýtl. Adama ze Šternberka nechali odejít, protože na rozdíl od Slavaty a Martinice v roce 1609 podepsal narovnání mezi oběma

⁶⁷ Vaněček, V.: Česká národní rada, sněm českého lidu, Praha: Česká národní rada, 1970, str. 118

⁶⁸ Čechura, J.: Zimní král, aneb, české dobrodružství Fridricha Falckého, Praha: Rybka Publishers, 2004, str. 30, ISBN 80-86182-79-7

⁶⁹ Skála ze Zhoře, P., Janáček, J., Janáčková, L.: Historie česká: Od defenestrace k Bílé Hoře, Praha: Svoboda, 1984, str. 33

stranami. Defenestrace zcela jistě měla být pokusem o vraždu, ačkoliv nikdo nemohl tušit, že pád z téměř sedmnácti metrů přežili a přežili následnou střelbu po nich. Přežití pád napomohlo dobové oblečení, ale především fakt, že nepadali na rovinu, ale na příkrý svah, a nikoliv jak se traduje, že spadli do kopy hnoje či hromady papírů. Slavata se při pádu těžce zranil a to z důvodu, že se příliš držel okenního rámu, a tak padaje blízko zdi, narazil hlavou o okno nižšího patra⁷⁰. Ať již jim v pádu pomohlo cokoliv, katolická propaganda to dle očekávání vysvětlovala jako pomoc boží. Defenestrace byla jasným útokem proti panovníkovi, leč stavy tvrdily, že se nestaví proti panovníkovi, nýbrž jen proti svým nepřátelům. Takto argumentovali i v případě budování armády. Vzbouřenci si zvolili třicetičlenné direktorium, jakožto prozatímní vládu, složenou převážně z bývalých defenzorů, tedy těch, kteří podle Majestátu byli oprávněni vystupovat na obranu svobody náboženské, zastoupené panským, rytířským i městským stavem, v čele s Václavem Vilémem z Roupova⁷¹. Po několikadenním váhání se k povstání připojily také radnice Starého i Nového města, kterým bylo také vyhrožováno defenestrací. Chystanému řádnému městskému lůzy zabránil Thurn, projížděje Prahou s několika jezdci. Vztah mezi šlechtou a městy nebyl příliš vřelý, jak šlechta očekávala, protože šlechta neučinila prakticky žádné kroky k získání přízně měst, a když 9. června direktori městům pražským přikázali ubytovat 3 tisíce vojáků a půjčit Thurnovým mužům zbraně, sešly se tak negativní ohlasy⁷².

2.3 Stavovská apologie

Direktorium vydalo apologii sepsanou právníkem Martinem Fruweinem z podnětu představitelů stavovské opozice, která měla informovat domácí a především zahraniční veřejnost o událostech v Čechách. Stavy s vyličením politické situace v Čechách počítaly se získáním zahraničních spojenců pro český odboj. Text první apologie byl schválen direktory 25. května roku 1618 a o den později zaslán Matyášovi. Byla také přeložena do němčiny, holandštiny a latiny a rozeslána do všech

⁷⁰ Kučera, P., J.: 11.1620-Bílá hora: o potracení starobylé slávy české, Praha: Havran, 2003, str. 64, ISBN 80-86515-24-9

⁷¹ Urban, O.: České a slovenské dějiny do roku 1918, Praha: Aleš Skřivan ml., 2000, str. 104, ISBN 80-902261-5-9

⁷² Bělina, P., Kostka, M., Flink, K.: Dějiny Prahy I., Od nejstarších dob do sloučení pražských měst (1784), Praha: Paseka, 1997, str. 357, ISBN 80-7185-142-6

zemí habsburského soustátí významným stavovským osobnostem, dále pak říšským knížatům a do Nizozemí⁷³. Text apologie zdůrazňoval porušování zemských zákonů v okruhu náboženství ze strany císařových úředníků, porušování náboženské svobody, především v již zmíněných událostech v Broumově a Hrobě, která byla potvrzena Rudolfovým Majestátem.

Po uveřejnění první apologie vznikla apologie druhá opět sepsána právníkem Martinem Fruweinem a nyní se na sepsání podíleli i Václav Budovec z Budova, Otta z Losu, Bohuslav z Michalovic, Jan Milner, Jáchym Šlik a Albín Šlik⁷⁴. Druhá apologie byla mnohem podrobnější a rovněž jako první byla obhajobou povstání a také informovala zahraničí. K druhé apologii bylo přidáno několik významných dokumentů pro podporu povstání. Pro obhajobu náboženské tolerance jsou zmíněny dokumenty Česká konfesse a Rudolfův Majestát s Porovnáním, a na rušitele Majestátu se mělo hledět jako na nepřátele pokoje a svornosti, přesto oboje apologie zdůrazňují, že povstání není namířeno proti panovníkovi. Dále zmiňuje úřad defenzorů, jakožto správců dolní konsistoře a univerzity. Ohlasy apologie druhé byly ještě menší než u apologie první a nenaplnily stavovská očekávání. Apologie vyšly pravděpodobně příliš pozdě, aby zahraniční pomoc uvěřila v úspěch stavovského povstání.

Náboženských sporů bylo vskutku mnoho, z toho zmíním jeden z nejzávažnějších a to vydání Instrukce pro královské rychtáře z počátku listopadu 1617 místodržícími. Tímto aktem se rychtáři podřizovali české kanceláři, původně spadali pod českou komoru, a rozšiřovala jejich kompetence⁷⁵. Instrukce v sobě zahrnovala shromažďování moci, a proto lze často spatřovat prolínání se záležitostmi náboženských a politických, a některé články byly zcela nereálně aplikovatelné. Například rychtáři měli dbát na zádušní nadání, která měla být používána pouze k původním účelům, což by znamenalo vrátit všechny kostely do správy katolické církve. Další závažný spor porušující náboženskou svobodu bylo vydání dalšího aktu českou kanceláří v prosinci 1617, a to Instrukce zakazující nekatolickou letákovou propagandu. Direktorium učinilo ještě radikální krok proti katolické obci, neboť dne 1. června 1618 byl vydán dekret o ukončení působnosti jezuitského řádu v Čechách,

⁷³ Adamová, K.: První česká federativní ústava z roku 1619, Praha – Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 20, ISBN 978-80-904024-9-2

⁷⁴ Adamová, K.: První česká federativní ústava z roku 1619, Praha – Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 20, ISBN 978-80-904024-9-2

⁷⁵ Kučera, P., J.: 11.1620-Bílá hora: o potracení starobylé slávy české, Praha: Havran, 2003, str. 66, ISBN 80-86515-24-9

jejich vypovězení ze země a konfiskace jejich majetku. Došlo také k internaci pražského arcibiskupa Jana Lohelia, známého kvůli sporu v Broumově a Hrobě, avšak ze záhadných důvodů se mu podařilo uprchnout⁷⁶.

2.4 Vyhrocená situace mezi Matyášem a českými stavy

Umírněný starý Matyáš se v situaci v Praze těžko orientoval, neboť sídlil ve Vídni a již orientovat se na samotném dvoře nebylo lehké. Také vztah mezi Ferdinandem a Matyášem nebyl příliš vřelý a postoje čelních rádců byly nejasné. Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic nezapomínal na svůj stavovský původ, španělský velvyslanec Oñate si ozbrojený konflikt nepřál a také panovalo citelné napětí mezi velvyslancem a kardinálem Khleslem. Matyáš však podlehl nátlaku radikálních katolíků a podle toho také jednal, když stavům zakázal sjezd v květnu, který se přesto uskutečnil. V této době stavy stále nepředstavovali větší hrozbu a zdálo se, že jsou pouze velcí tlachalové. Když však čeští nekatolíci nakonec dospěli ke vzpouře, nebyla to pouze záležitost Čech, ale významem zasahovala celou Evropu. Reakce císaře přišla 4. června, neb vydal mandát příkazující všem jeho poddaným připravit vojenskou hotovost pro obhájení svých zemí. 18. června odeslal císař odpověď na psaní stavů podobojí a také odpověď na apologii obdrženu 25. května, že neschvaluje jejich činy, které postrádaly šetrnost, vážnost a bezpečnost, dokládající apologií, v níž jsou uvedené příčiny, tak měli jednat s vědomím panovníka a po řádném právním slyšení a i bez vědomí císaře dali verbovat vojsko a tím zavdávají příčinu do nejtěžší záhuby.⁷⁷ Následně stavy započaly snahy pro získání spojenců prostřednictvím delegace doktora a rektora pražské univerzity Jana Jesseniuse do Prešpurku, avšak byl prohabsburskou stranou zajat a odvezen do Vídně⁷⁸, a poselství Linharta Colony z Felsu, který cestoval do Drážďan, avšak zde Colona zjišťuje, že ani císař neotálí a poslové císařští zde byli již dříve a také u dalších kurfiřtů.

⁷⁶ Valeš, V.: *Konfesní právo: průvodce studiem*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, str. 96, ISBN 978-80-7380-135-9

⁷⁷ Skála ze Zhoře, P., Janáček, J., Janáčková, L.: *Historie česká: Od defenestrace k Bílé Hoře*, Praha: Svoboda, 1984, str. 51

⁷⁸ Kavka, F., Kutnar, F., Polišenský, J.: *Přehled dějiny Československa v epoše feudalismu III. (1526-1781)*, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1956, str. 143

Na den 25. června byl direktory v Praze svolán zemský sněm veden předním zástupcem Václavem Vilémem z Roupova, na kterém došlo k potvrzení květnového sněmu a bylo přijato usnesení v otázkách zemských financí, konkretizací došlo k upřesnění nakládání s daněmi, jež měli spravovat nyní stavové, konkrétně direktorium. Otázka Slezska byla velice rychle vyřešena 6. července 1618, kdy se sešel knížecí sněm a plně se postavil na stranu odboje⁷⁹.

2.5 Morava na počátku stavovského povstání

Po začátku vzpoury se pro direktorium vyskytl zásadní problém v podobě získání klíčové Moravy. Postoj Moravy však nebyl jednoznačný. Morava prošla odlišným vývojem než Čechy a chybělo zde přirozené centrum, jako byla Praha. Také konfesní poměry byly zcela odlišné, v Čechách byla pouhá desetina obyvatel katolického vyznání, zatím co na Moravě to byla celá třetina. Počátkem 17. století se na Moravě nejrychleji a nejsilněji šířilo vyznání luterské, které odmítalo vzpouru poddaných proti vrchnosti a tímto postojem také ovlivňovalo politické dění. Moravský sněm se sešel v Olomouci dne 25. června, kde hlavním tématem byla otázka připojení se k českému povstání. Hlavní slovo na sněmu měl Karel starší ze Žerotína, který v úspěch povstání příliš nevěřil, a rozhodl se, být pomyslnou spojkou mezi Prahou a Vídní a v tom smyslu také jednal s císařem, kterého už 17. června pozval k rozmluvě. Tím se moravský sněm pod tíhou Žerotína odmítl připojit k českému povstání a také se rozhodl na svoji obranu postavit vojsko, které bylo svěřeno třem důstojníkům, Albrechtovi z Valdštejna, Jiřímu z Náchoda (zeť Karla staršího ze Žerotína) a Petru Sedlnickému z Choltic⁸⁰. Morava sněmovala brzy znovu, a to počátkem srpna. Mezitím se však mnoho změnilo.

16. června 1618 vyrazil Thurn k zemské hranici s Rakousy. Před ním se však nacházely dvě císařovy opory v podobě měst Českých Budějovic a Českého Krumlova. Před Českými Budějovicemi Thurn stanul 25. června a neúspěšně se je pokusil obsadit. Za zmínku jistě stojí fakt, že České Budějovice byly až do Bílé Hory

⁷⁹ Vaněček, V.: Česká národní rada, sněm českého lidu, Praha: Česká národní rada, 1970, str. 119

⁸⁰ Janáček, J., Hyhlík, V., Brix, M.: Valdštejnova pomsta: list z dějin bělohorské Moravy, Praha: Československý spisovatel, 1992, str. 166-168, ISBN 80-202-0389-3

věrní císaři. Direktorium nemělo dostatečně zkušené velení, a proto povolali vysloužilého generála Jiřího Fridricha z Hohenlohe, který nezískal vrchní vedení, a tak se o vedení dělil s Thurnem. Vrchní velení získal až listopadu 1619 Kristián z Anhaltu. Císař na toto jednání reagoval velice pružně a vrchním velením pověřil Karla Bonaventura de Longueval a Vaux, hraběte Buquoye. Císařským mužem číslo dva se stal plukovník Jindřich Duval hrabě Dampierre, který počátkem července zahájil tažení do Čech a před polovinou srpna se pokusil dobýt Jindřichův Hradec. Marně, neboť ho už čekala stavovská pěchota. Druhý císařský sbor vedený Buquoyem táhl přes neutrální Moravu cílem spojit své síly s Dampierrem, což se počátkem září podařilo a společně vytáhli k Čáslavi. Naštěstí pro stavy se o postupu včas dozvěděli a město obsadili dřív a s příchodem Hohenlohovy armády se císařští rozhodli ustoupit k Pelhřimovu⁸¹.

V této době jistě zásobování nefungovalo jak dnes, proto není divu, že si armády přilepšovaly drancováním, dalo by se i říci, že se s tím do jisté míry i počítalo a tolerovalo se. Nutno zmínit v tomto období příchod slezských posil, které velice ztížily případný ústup Buquoye, který jistě přišel v listopadu, ale abych nepředbíhal události, budu se mu věnovat dále.

Další moravský sněm se sešel v srpnu v Brně nyní již za účasti Ferdinanda II. tím lze jasně vyvodit, že Morava stále nezměnila své postavení, spíše naopak se stala loajální k Vídni⁸². Sněm měl velký význam z hlediska prvních myšlenek podpory povstání v čele s Ladislavem Velenem ze Žerotína (bratranec Karla staršího), ale nyní ještě neuspěl. Ferdinand přišel s žádostí volného průchodu císařských vojsk přes Moravu a žádal, aby polovina moravské zemské hotovosti byla k dispozici císaři. Druhá žádost byla zamítnuta, ale volný průchod byl potvrzen. Naopak pro stavovské povstání bylo důležitým bodem vyjádření saské neutrality, kterou vyjádřila saská tajná rada svolána kurfiřtem Janem Jiřím ve dnech 19. a 20. srpna⁸³.

⁸¹ Čechura, J.: Zimní král, aneb, české dobrodružství Fridricha Falckého, Praha: Rybka Publishers, 2004, str. 168, ISBN 80-86182-79-7

⁸² Adamová, K.: První česká federativní ústava z roku 1619, Praha – Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 26, ISBN 978-80-904024-9-2

⁸³ Kučera, P., J.: 11.1620-Bílá hora: o potracení starobylé slávy české, Praha: Havran, 2003, str. 76, ISBN 80-86515-24-9

2.6 Bartolomějský sněm

Stěžejní událost pro další politický a vojenský postup byl tzv. Bartolomějský sněm, zasedající 28. – 30. srpna v Praze, pojmenovaný po dni obeslání direktorů do pražských měst. Katolická šlechta se sněmu zprvu neúčastnila, ale po výzvě ke společné obraně zemských svobod někteří dorazili. Ze sněmu bylo posláno do Vídně smířlivé psaní, ospravedlňující jednání stavů. Vyhození místodržící byli nepřátelé země a bylo tedy nebezpečné jejich setrvání v úřadu, následné zřízení direktoria bylo nezbytné pro udržení bezpečí, nikoliv pro převzetí vlády, vyhnání jezuité byli buřiči a rušitelé pokoje, zemských sbírek se ujali pro obranu svobody, půjčky stavů byly dobrovolné nikoliv nucené a také nařízená defenze není namířena proti císaři, ale proti nepřítelům majestátu, svobody a na ochranu svých žen a dětí⁸⁴.

2.7 Eskalace vojenské síly

Následovalo období plné vojenských tažení, válka zde byla a nešlo jí už zabránit. Objevuje se tu nová postava vojenského charakteru a to Petr Arnošt hrabě z Mansfeldu původem z Belgie. V letech 1616 – 1618 sloužil savojskému vévodovi Karlu Emanuelovi, který si dělal zásluku na český trůn i císařskou korunu. Karel dal Mansfelda s najatou armádou za savojské a benátské peníze k dispozici českým stavům⁸⁵. Ti Mansfelda koncem srpna 1618 jmenovali generálem dělostřelectva a za necelý měsíc již stanul před branami katolické Plzně, s úmyslem ji dobýt. Stavové ho několikrát napomenuly a přikázaly mu stáhnout se a spojit své síly s Thurnem a Hohenlohem, to ale náležitě odmítal, argumentuje tím, že Plzeň je vedle Českých Budějovic a Nymburka nejvýznamnější pevností v Čechách a také tím, že není placen stavové, a proto nemusí poslouchat jejich příkazy. Počátkem října získal posily z krajské hotovosti a pustil se do obléhání. Po takřka třech měsících obléhání Plzeň dobyl a jeho armáda proslula svou bezohledností. V podzimních měsících roku 1618 konkrétně tedy v listopadu nebyl Mansfeldův střet s Plzní jediným vojenským

⁸⁴ Skála ze Zhoře, P., Janáček, J., Janáčková, L.: Historie česká: Od defenestrace k Bílé Hoře, Praha: Svoboda, 1984, str. 79

⁸⁵ Urban, O.: České a slovenské dějiny do roku 1918, Praha: Aleš Skřivan ml., 2000, str. 104, ISBN 80-902261-5-9

střetem. Jak jsem již zmiňoval, s příchodem slezských posil se Buquoy rozhodl k ústupu směrem k Jindřichovu Hradci. Avšak Thurn Buquoye dostihl a došlo s ním k menšímu střetu u Veselí nad Lužnicí. Bitva trvala 5 hodin a bylo pobito kolem 500 mužů, tím byl Buquoy nucen ustoupit a byl zahnán až do Českých Budějovic⁸⁶.

Před zimním obdobím se ještě stavovské armády daly do pohybu. Hohenlohe zůstal v blízkosti Českých Budějovic, kde se připravoval zimovat Buquoy a Thurn vyrazil do Rakous s úmyslem dát váhavým dolnorakouským i hornorakouským stavům jasný impuls k tomu, aby se připojily k českému povstání a společně vedly boj proti habsburské Vídni. S dolnorakouskými se stavy na konfедераčních plánech nedohodl a tak se zaměřil na snahu získat pomoc od hornorakouských. S pomocí rakouských stavů se vyskytla příležitost přímého postupu na Vídeň. Od rakouských stavů se vojenské pomoci nedočkal a tak doufal v sesterskou Moravu. Na Moravě se v tomto období sešel sněm a opět pod nátlakem Karla staršího ze Žerotína své stanovisko nezměnil, a tak Morava si stále snažila zachovat neutrální tvář. Tím se veškeré vojenské operace zastavily, protože přišla zima a vojska se odebrala do zimních ležení. Se zastavením vojenských akcí se nabízela možnost pro politikaření. Vídeň získávala finanční pomoc a příslib vojenské pomoci od španělských Habsburků a čeští stavy sháněli dostatek finančních prostředků pro vedení války, které jim dozajista scházely. Obraceli se s prosbou o finanční pomoc na protestantskou Unii, jenže ta se již v září usnesla na stanovisku nezaplézat se do konfliktu s Habsburky a tím s nimi riskovat válku. Proto byly stavy odkázány na místní zdroje. Nejvíce prostředků získali z měst, jež často byli nuceni živořit a v případě dobyté Plzně, byli prakticky odírání z kůže. Jak je vidno, města nedisponovala prakticky žádnou mocí, kterou by mohla uplatňovat proti šlechtě. Spor mezi šlechtou a městy se táhl velice dlouho, počátky sporu jsou datovány již počátkem 16. století. Roku 1500 byl vydán nový zemský zákoník, nazvaný Vladislavské zřízení zemské. Při tvorbě zákoníku města zaváhala, když se neúčastnila jeho tvorby, toho využila šlechta a prosadila dvě zásadní omezení městské moci. Jeden článek hovořil o neplatnosti městského hlasu na zemském sněmu, a druhý článek dával možnost zemskému soudu zasahovat do záležitostí spadající městům⁸⁷. Tímto menším exkurzem jsem chtěl poukázat na dlouhodobý špatný stav mezi šlechtou a městy a tím

⁸⁶ Čechura, J.: Zimní král, aneb, české dobrodružství Fridricha Falckého, Praha: Rybka Publishers, 2004, str. 170 a 171, ISBN 80-86182-79-7

⁸⁷ Čornej, P.: Dějiny zemí Koruny české I., Praha: Paseka, 2003, str. 210, ISBN 80-7185-605-3

pádem i špatný stav ve zbouřeneckém táboře, který byl pro další vývoj stavovského povstání významný. Zpět však k finanční problematice. Sama šlechta nepřispívala skoro vůbec až na bohatý rod Smiřických. Není také záhadou, že se spousta peněz během války zpronevěřilo a spousta čelních radikálů se řádně obohatila, podobně to platilo i o pražských městech, v jejichž sklepích se po bělohorském tažení našly hotové poklady. Z jednoho zdroje je uvedeno, že válka stavy stála 3 800 000 zlatých, z nichž zaplatily pouze 1 800 000 zlatých. Zkonfiskovaný majetek církve a několika veřejných nepřátel v podobě Jaroslava Bořity z Martinic a Karla staršího ze Žerotína, jemuž byl zkonfiskován Brandýs nad Orlicí, stav stavovské pokladnice příliš nezlepšil⁸⁸. Marně se stavy snažily získat zahraniční pomoc. Francie s Anglií se ani nezabývali odpovědí na výzvy pomoci. Začala se ale rýsovat první pomoc v podobě Unie skrze Fridricha Falckého, pro něhož měli v úmyslu získat královskou korunu.

2.8 Úmrtí Matyáše a nástup Ferdinanda

Nový zemský sněm se v Čechách sešel po půlroční pauze. Konal se ve dnech 18. – 23. března 1619 a i nyní za účasti několika katolíků. Během sněmovního jednání ve Vídni zemřel starý král a císař Matyáš. České povstání se tak ocitlo v přímé konfrontaci s jeho nástupcem Ferdinandem II.⁸⁹ S nástupem Ferdinanda zhasla veškerá naděje na mírné řešení sporů. Velice výstižně skonání Matyáše vyjádřil Pavel Skála ze Zhoře: „S nečasným císaře Matyáše vyjitím z toho světa zhasla hned také a jako do studnice upadla ta interpozicí do města Chebu položená, jakkoli stavové Království českého podobojí spolu s knížaty a stavy slezskými pilně se chystali. Nebo Ferdinand král, nechtěv míti s ní nic činiti, ani žádné zmínky o ní nikdež neučiniv, ujímal se hned mocně celého regimentu královského i všech zemí dědičných.“⁹⁰ Podobně svůj povzdech vyjádřil Karel starší ze Žerotína, který byl přítomen u úmrtního lóže, že nezemřel v pravý čas. Nezemřel v pravý čas také z důvodu setkání ve zmiňovaném

⁸⁸ Kučera, P., J.: 11.1620-Bílá hora: o potracení starobylé slávy české, Praha: Havran, 2003, str. 88, ISBN 80-86515-24-9

⁸⁹ Vaněček, V.: Česká národní rada, sněm českého lidu, Praha: Česká národní rada, 1970, str. 120

⁹⁰ Kučera, P., J.: 11.1620-Bílá hora: o potracení starobylé slávy české, Praha: Havran, 2003, str. 93, ISBN 80-86515-24-9

Chebu, které mělo nastat po březnovém sněmu, na kterém se mimo jiné jednalo o finanční situaci a konfiskaci majetku, ale především byla zvolena devatenáctičlenná deputace. Tato deputace měla za úkol se sejít v Chebu s kurfiřty a i se samotným Matyášem a předložit ke schválení požadavky usnesené na sněmu. Stavovské požadavky měl panovník schválit, neb jejich realizace byla závislá dle zemského práva na panovnickém vyjádření. Deputace měla požadovat vyhnání jezuitů, povolení Česko-rakouské konfederace, potvrzení zkonfiskovaného majetku katolíků a také byl požadavek na vyslovení zákazu obsazování zemských úřadů osobami, které dle stavů nebyly způsobilé úřad zastávat. Městský stav připravil také soupis požadavků týkající se získání větší autonomie měst⁹¹. Postoj měst nebyl vůbec překvapivý k ohledu na jejich postavení a finanční zátěž, jaká na ně byla vyvíjena. K tomuto jednání nedošlo z důvodu již zmíněné smrti Matyáše.

2.9 Připojení Moravy ke stavovskému povstání

Následně začal Thurn organizovat tažení na Moravu na základě rozkazu direktoria. K tažení se vydal 19. dubna v čele osmitisícové armády. O několik dní překročil zemskou hranici a mířil směrem k Brnu. Před tím se však zastavil ve Znojmě, stalo se tak 29. dubna a dal obeslat moravské stavy k setkání, kde byly připraveny propozice pro sněm v Brně. Morava v tuto chvíli disponovala třemi pluky s vrchním velitelem Františkem Ditrichštejnem, který po doslechu, že by mohl být obětí další defenestrace, raději uprchl do Vídně. Podobně se zachovali další velitelé moravských pluků, konkrétně plukovník Albrecht z Valdštejna, kterému přirozený instinkt a dosavadní zkušenosti velely zachovat se zcela pragmaticky a přiklonit se na habsburskou stranu. Dezertoval s celým svým plukem a přidal se do služeb Vídně a nezapomněl si s sebou vzít zemskou pokladnu, která činila bezmála sto tisíc zlatých. Valdštejn tak položil základ k své skvělé kariéře, když v době konečného vítězství stál ve službách Ferdinanda II.⁹² Nakonec však Ferdinand Štýrský tyto peníze vrátil zpět na Moravu. Dezertoval i jízdní pluk Jiřího z Náchoda. Naopak se na stranu Thurna přidal pluk Petra Sedlnického z Choltic. Dne 2. května se stavy sešly

⁹¹ Adamová, K.: První česká federativní ústava z roku 1619, Praha – Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 27, ISBN 978-80-904024-9-2

⁹² Čechura, J., Hlavačka, M., Koldinská, M., Čechurová, J.: Historie českých spiknutí, Praha: Akropolis, 2000, str. 93, ISBN 80-85770-96-2

ve Znojmě a společně vyrazili k Brnu. Vstříc jim vyjeli stavy, kteří se mezitím shromáždili v Brně a na Zelném trhu společně přísahaly věrnost⁹³. Na radu Vídně se vrátil Ditrichštejn i Karel starší ze Žerotína. Počátkem května 1619 se v Brně sešel zemský sněm za přítomnosti české delegace vedená Václavem Vilémem z Roupova. Dle přítomnosti Roupova můžeme jasně vidět, jakou důležitost připojení tíženě Moravy čeští stavy přikládaly. Byli odvoláni stávající zemští úředníci a podle českého vzoru zvolena vláda v podobě třicetičlenného direktoria pro Moravu⁹⁴. Po dvou dnech se moravské direktorium sešlo v Brně se zástupci českých stavů vedené Thurnem a začali jednat o novém sjednocení v podobě konfederace. Tato jednání měla připravit požadavky stran pro budoucí jednání v Praze. Dostalo se samozřejmě na slova o armádě, jež měla být spojena, ale to se moravští stavy ohradily a žádali ponechat si část armády pro vlastní obranu. Také požadovali, aby jim již dále nebyla pronášena zkáza, neboť si navzájem přísahali věrnost a chovali se navzájem k sobě beze vší újmy privilegií a svobod jedné i druhé země⁹⁵.

Ještě v květnu došlo na zmíněné jednání v Praze zástupců moravských stavů se stavy českými. Zástupci Moravy měli dojednat konfederaci s Čechy, Slezskem a oběma Lužicemi. Jak bylo vidno z předchozích jednání v Brně, moravští stavy se snažily o co největší autonomii pro svou zemi a kladli především důraz na obranu evangelické víry. Zvolení moravští defenzoři byli správním orgánem a nazývali se konšelé, neměli však býti chápáni jako rebelující orgán, ale jako institut obránců víry, světský orgán s důrazem na jejich správně výkonné pravomoci. Mezi českými direktory a moravskými zástupci došlo k uzavření smlouvy 5. července 1619. Zároveň bylo Moravě přislíbeno, že budou zrušeny všechny listy a reversy směřující proti Moravě, avšak o tomto slibu nelze nic najít v textu České konfederace ani v dodatečných právních aktech⁹⁶. Tímto aktem se již otevírá cesta k přijetí hlavního právního aktu České konfederace.

Avšak tato jednání nebyla jediná, čeští stavy jednaly s dalšími přidruženými zeměmi, ale pouze s Moravou byla uzavřena smlouva, pro ostatní země, tedy Horní

⁹³ Janáček, J., Hyhlík, V., Brix, M.: Valdštejnova pomsta: list z dějin bělohorské Moravy, Praha: Československý spisovatel, 1992, str. 188-190, ISBN 80-202-0389-3

⁹⁴ Vaněček, V.: Česká národní rada, sněm českého lidu, Praha: Česká národní rada, 1970, str. 120

⁹⁵ Skála ze Zhoře, P., Janáček, J., Janáčková, L.: Historie česká: Od defenestrace k Bílé Hoře, Praha: Svoboda, 1984, str. 144

⁹⁶ Adamová, K.: První česká federativní ústava z roku 1619, Praha – Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 43 a 44, ISBN 978-80-904024-9-2

Lužici a Slezsko, byl vydán reces. Slezští stavy předaly své požadavky českému direktoriu již v dubnu a byli si vědomi svého silného postavení. Bylo s nimi počítáno jak s protihabsburským odbojem, tak jako se zemí konfederace, proto také svými požadavky nešetřili. Hlavními požadavky byla přítomnost všech zástupců inkorporovaných zemí na generálním sněmu při projednávání věcí týkajících se celého království, především volba panovníka, a jejich rovné postavení s českými zástupci, poněvadž až doposud měly hlavní slovo Čechy. S tímto návrhem se ztotožňovala i Morava. Následně usilovaly o připojení Opavského knížectví ke Slezsku, ale o toto území usilovala také Morava. Spor o Opavsko měl být řešen regionálně nebo jiným způsobem, až nakonec byl vydán příslib, že se o otázce Opavska bude jednat při nejbližší příležitosti a to nejlépe na generálním sněmu. Nakonec Opavské knížectví připadlo Slezsku. Slezané požadovali svého zástupce ve vedení české kanceláře a také požadavek týkající se dědictví, jež mělo být propouštěn z Čech do Slezska a naopak. Dne 22. dubna byl vydán direktory Slezanům reces, který splňoval všechny jejich požadavky⁹⁷. Jednání o konfederaci docházelo také s evangelickými stavy Horních i Dolních Rakous, kam byly vyslány delegace. Evangeličtí stavy Horních i Dolních Rakous byly nakloněni myšlenkám konfederace. Další jednání se účastnil Thurn a bylo stále znát jejich kladné postavení. Za konfederaci se u hornorakouských i dolnorakouských přimlouvala Morava.

2.10 Přesvědčování Rakous a obléhání Vídně

Jeden z důvodů definitivně přesvědčit rakouské stavy k připojení se ke konfederaci bylo také vojenské tažení Matyáše Thurna na Vídeň. K tomuto tažení se připojilo moravské vojsko. Dne 10. května se vydal na pochod a o tři týdny se nacházel u zemských hranic s Rakousy. Počátkem července moravský pluk pod vedením Ladislava Veleny ze Žerotína rozprášil pomocný uherský sbor, který se chtěl připojit k Dampierrovi. Přes blížící se nebezpečí zůstal Ferdinand Štýrský ve Vídni a po zvážení situace začal prosit Boha o pomoc. Ve dnech 5. až 7. června 1619 bylo obsazeno vídeňské předměstí českou armádou a dle Thurnova rozkazu započala dělostřelecká střelba. Dělostřelectvu velel Kryštof Harant z Polžic a Bezdruzic, který

⁹⁷ Adamová, K.: První česká federativní ústava z roku 1619, Praha – Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 41 a 42, ISBN 978-80-904024-9-2

proslul spíše jako hudební skladatel, básník a cestovatel. Ke vzbouřeným stavům se přidal roku 1618 a nyní s nečekanou přesností ostřeloval Vídeň. Tento čin mu ovšem nezapomněl Ferdinand, který vše sledoval z velké blízkosti, a tak se Kryštof spolu s dalšími octl v červnu 1621 na popravišti Staroměstského náměstí. K městu dorazil ještě Jan Jiří Krmovský se svými děly, ale na pevnost, jakou byla Vídeň, to nestačilo. Vídeň byla mohutná pevnost připravena vzdorovat útoku Turků a obléhání v podobě českých stavů přečkala také. Takto nevýhodné situace pro Ferdinanda využili hornorakouské i dolnorakouské stavy k předložení návrhů pro potvrzení a rozšíření jejich pravomocí. Návrhy byly tak nevýhodné pro Ferdinanda, že by po jejich podepsání neměl takřka žádnou možnost, jak v těchto krajích vládnout. Proto se Ferdinand i v takto nevybíravé situaci rozhodl návrhy odmítnout. A právě v tomto okamžiku se stalo něco neočekávaného, pro Ferdinanda hotový zázrak, když se vojenské výpravě vedené plukovníkem Dampierrem, podařilo protáhnout obklíčením Hofburgu a poskytl Ferdinandovi potřebnou ochranu⁹⁸. Po několika dalších dnech neúspěšného obléhání, tedy 14. června, Thurn zavelel k ústupu.

Dampierrův odvážný tah nebyl jediným, který byl zásadním v posílení Ferdinandových vojsk. Během obléhání Vídně se po Zlaté stezce z Bavorska dostaly čerstvé posily do Českých Budějovic k Buquoyovi, mezi nimi i Albrecht z Valdštejna. Zlatá stezka byla klíčová pro další vývoj povstání, neboť se jí stavovským nepodařilo získat pod kontrolu, a tak se skrze stezku dostávaly do Čech čerstvé posily pro Ferdinandovy armády. Thurnův ústup z Vídně byl také urychlen blížícím se Buquoyovým vojskem, které nejprve 10. června uštědřilo Mansfeldovi v bitvě u Záblatí velkou lekci v podobě zdrcující porážky. Hrabě Mansfeld ještě v euforii po dobytí Plzně byl vlákán do léčky, když v Záblatí čekal na posily. Avšak Buquoy vedlejší vísku zapálil a tím se mu podařilo Mansfeldovy síly rozdělit a půl vojska se ocitlo v hořícím pekle. Dezorientovaní mansfeldovci v nepřehledné situaci často pálili proti sobě. Pro Buquoye už nebylo těžké získat převahu nad roztroušeným Mansfeldovým vojskem. Mansfeldovo vojsko bylo obklíčeno a nebyla již šance se z bídne situace vymanit. Nastalo vyjednávání a výsledkem bylo, jak bylo v této době zvykem, že Mansfeldovo vojsko se dalo do služeb Buquoye. Avšak hraběti

⁹⁸ Čechura, J.: Zimní král, aneb, české dobrodružství Fridricha Falckého, Praha: Rybka Publishers, 2004, str. 181, ISBN 80-86182-79-7

Mansfeldovi se podařilo uprchnout⁹⁹. Nyní se před Buquoyem octl volný průchod ku Praze, neboť po půl ročním ležení Hohenloha v Rudolfově u Českých Budějovic, byl nucen obrátit ku Praze, a tak nechal císařským volné pole působnosti v celých jižních Čechách. Krátce po bitvě u Záblatí, se stalo na tu dobu něco běžného, ale nečekaného, když se u přátelského truňku sešel Buquoy a Hohenlohe. To samozřejmě pobouřilo stavy a ještě více když se dozvěděly, že Mansfeld dvakrát vyslal posla k Hohenlohovi o pomoc, před samotnou bitvou u Záblatí. Nevraživost mezi Mansfeldem, Hohenlohem i Thurnem byla značná, k tomu jistě nepřidával fakt, že hrozila vzpoura kvůli nevyplacenému žoldu. Pro zajímavost zmíním fakt, který posílil úsilí Španělska v podpoře Ferdinanda, neboť po bitvě u Zábaltí, Buquoy našel osobní zavazadla Mansfelda s korespondencí, prozrazující císařské ambice savojského vévody a diplomatickou hru Benátek. Buquoy k Praze nespíchal, ale začal operovat v jižních Čechách a podařilo se mu získat Týn nad Vltavou, Hlubokou a Rožmberk, kde se samozřejmě nacházela bohatá kořist, která by splatila značnou část dluženého žoldu stavovské armády¹⁰⁰. Poté však Buquoy zamířil i s kořistí zpět do Budějovic.

2.11 Utrechtská unie jako vzor České konfederace

Neuplynulo mnoho času a nastalo nejdůležitější období celého stavovského povstání a to generální sněm celé České koruny. Sešel se v Praze dne 8. července a zasedal dva měsíce¹⁰¹. Sněmovní jednání byla velice zdoluhavá a komplikovaná, až nakonec vznikla stočlanková smlouva, kterou můžeme nazvat historicky první ústavou. Vzorem ústavy byla ústava Konfederace Spojených provincií, nebo-li Utrechtská unie. V řadě nizozemských provincií, především v severních, vznikaly protišpanělské tendence a napětí mezi protestanty a katolíky vedlo k federačnímu hnutí. Na podnět Viléma Oranžského byla dne 25. ledna 1579 vytvořena severními provinciemi tzv. Utrechtská unie, která se stala základem pro republiku Spojených provincií nizozemských. Na vypracování samotného dokumentu se značnou měrou podílel nizozemský právník Johann van Oldebarveldt, který byl také přítelem

⁹⁹ Skála ze Zhoře, P., Janáček, J., Janáčková, L.: Historie česká: Od defenestrace k Bílé Hoře, Praha: Svoboda, 1984, str. 151 - 153

¹⁰⁰ Kučera, P., J.: 11.1620-Bílá hora: o potracení starobylé slávy české, Praha: Havran, 2003, str. 104, ISBN 80-86515-24-9

¹⁰¹ Vaněček, V.: Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945, Praha: Orbis, 1964, str. 239

J. Althusia¹⁰². Za představitele byl zvolen Vilém Oranžský. Utrechtská unie sdružovala suverénní územní celky, které na venek vystupovaly jako jeden celek a ve věcech týkajících se unie rozhodovaly společně. Zároveň členské územní celky si vyslovily zákaz vystoupit ze spolku. Spojení provincií nezasahovalo do zemských privilegií ani zákonů, pokud však vznikl nesouhlas v otázkách svobod, zákon a privilegií provincií a měst, tak se tento spor řešil před smírčím soudem. Členské státy se zavázali si navzájem pomáhat, navzájem si neškodit, upevňovali své sjednocení a chránily unii před napadením, tím se především myslelo Španělsko, jež byl jedním cílem unie vyhnat Španěly ze země¹⁰³. Nejvyšší zákonodárnou moc tvořily generální stavy unie, které byly oprávněny rozhodovat v otázkách daní a poplatků, zahájení války a uzavření míru. Pro přijetí takového závazného rozhodnutí byla třeba všech hlasů členů unie, v ostatních otázkách rozhodovala většina hlasů. Dále také úředníci skládali přísahu na unii, nikoliv králi, král Filip II. byl uznáván pouze formálně, skutečným představitelem unie byli zmiňované generální stavy¹⁰⁴. Za zmínku jistě stojí myšlenka, kterou také prosazoval Vilém Oranžský, a to jednotné měny pro celou unii.

Dokument o Utrechtské unii ústavněprávního charakteru zakládající konfederaci severních nizozemských provincií, z juristického hlediska, je tvořen řadou nejasností zapříčiněných rychlostí, jakou byl tento spis sepsán a také názorová nejednotnost provincií. V dokumentu není úprava složení a struktura generálních stavů, pravomoc je zmíněná velice skromně. Podobně je tomu u orgánu rady spojenců. Rada spojenců měl být výkonný orgán s kompetencemi v oblasti financí a dohled nad vojskem¹⁰⁵. V červnu roku 1580 vynesl španělský král Filip II. klatbu nad Vilémem Oranžským, který na to reagoval apologií sepsanou s kalvínským kazatelem Pierrem de Villiers adresovanou generálním stavům. V apologii je vytyčeno stavovské právo na odpor proti tyranii daleko více, než v dokumentu unie. Váhavost nizozemských stavů skončila 26. července 1581 v Haagu, kde generální stavy vyhlásili nezávislost severních provincií a krále Filipa II. prohlásily za sesazeného, který chtěl nastolit

¹⁰² Šindelář, B.: Vilém Oranžský, Praha: Svoboda, 1968, str. 135

¹⁰³ Adamová, K.: K historii evropského federalismu, Praha: Karolinum, 1997, str. 36, ISBN 80-7184-372-5

¹⁰⁴ Adamová, K.: První česká federativní ústava z roku 1619, Praha – Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 29, ISBN 978-80-904024-9-2

¹⁰⁵ Adamová, K.: První česká federativní ústava z roku 1619, Praha – Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 29 a 30, ISBN 978-80-904024-9-2

tyranii. Vestfálským mírem z roku 1648 byla plně potvrzena jejich suverenita¹⁰⁶. Utrechtskou unií začala evropská politická krize vládnoucí třídy, neboť v Nizozemí začal úspěšný odboj proti španělským Habsburkům. Nizozemci vyzbrojeni kalvinismem proměnili odboj v první revoluci evropské buržoasie, vítězí nad feudálním absolutismem španělských králů. V Nizozemí tak vzniklo jádro protihabsburského, protifeudálního a protikatolického tábora¹⁰⁷.

2.12 Přijetí České konfederace

Z podnětu direktorů byl v Praze 8. července 1619 svolán generální sněm celé České koruny, zasedající dva měsíce, který byl nejdůležitějším sněmem během celého stavovského povstání, neboť měl projednat text ústavního dokumentu České konfederace¹⁰⁸. Česká konfederace neměla být ničím jiným než svazkem sjednocených zemí Čech, Moravy, Slezska, Horní a Dolní Lužice. S Lužicemi i Slezskem stavovské delegace jednaly již dříve a byl pro ně vydán reces, v podobě Moravy došlo k uzavření smlouvy. Tímto svazkem nevznikalo nové soustátí, ale pouze se prohluboval jejich vzájemný vztah a textem Konfederace se komplexněji upřesňovaly právní vztahy, neboť Česká koruna, myšleno Čechy s inkorporovanými zeměmi, zde existoval již stovky let. Hlavní sněmování nastalo od 23. do 31. července. Sněmování bylo tradičně zahájeno modlitbou a byly přečteny dvě propozice, jež měly být projednány. První se týkala krále Ferdinanda, kterému mělo být psáno, avšak problematika Ferdinanda byla odložena až na srpen, a druhá se opět týkala financí na žoldněřskou armádu, neboť ta rozpuštěna být nemohla a již delší dobu nepobírala žold¹⁰⁹. Václav Vilém z Roupova navrhl získat od měst půjčky a rozprodat královský poklad. Proti jakýmkoliv půjčkám se ohradil Václav Šťastný Pětipeský a ostatní se ihned připojili, proto byl tento návrh zamítnut. Co se týče královského pokladu, který se po smrti Rudolfa II. odhadoval na 17 milionů zlatých, velice rychle souhlasili. Prodej pokladu

¹⁰⁶ Adamová, K.: K historii evropského federalismu, Praha: Karolinum, 1997, str. 38 a 39, ISBN 80-7184-372-5

¹⁰⁷ Kavka, F., Kutnar, F., Polišenský, J.: Přehled dějiny Československa v epoše feudalismu III. (1526-1781), Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1956, str. 138

¹⁰⁸ Vaněček, V.: Česká národní rada, sněm českého lidu, Praha: Česká národní rada, 1970, str. 120

¹⁰⁹ Skála ze Zhoře, P., Janáček, J., Janáčková, L.: Historie česká: Od defenestrace k Bílé Hoře, Praha: Svoboda, 1984, str. 159 a 160

proběhl tajně a dodnes nejsou známy přesnější informace, proto lze jasně usuzovat, že k řádnému prodeji jen těžce došlo, neboť poklad byl dozajista rozkraden¹¹⁰.

Samotný vrchol sněmování nastal 31. července za přítomnosti delegací jednotlivých zemí, kdy byla schválena nová ústava, a Český stát se proměnil v konfederaci rovnoprávných zemí s volitelným panovníkem, jehož moc byla velice omezena¹¹¹. Text České konfederace byl připravován Bohuslavem z Michalovic, který se o koncepci ústavy radil se zástupci všech inkorporovaných zemí, navíc i s delegacemi z Rakous. Text České konfederace obsahoval 100 článků rozdělených dle tématu, z důvodu formy odpovídající ústavě. Avšak pomyslné nadtéma můžeme rozdělit na dvě skupiny a to otázky náboženství a ústavní základ státu. Skupiny témat textu ústavy se zabývaly problematikou vztahů mezi zeměmi, jejich práva a povinnosti, volba panovníka, problematika financí a armády, a také pravidla pro obsazování nejvyšších zemských úřadů. Byl tak vytvořen stavovský stát s jedinou evangelickou mocí, s ideou monarchomachismu, opravňující odpor poddaných proti panovníkovi, v případě porušení jejich práv a povinností panovníka vůči stavům, jež bylo zapsáno v článku 30 České konfederace. Tato myšlenka byla dozajista přebírána z husitských manifestů. V těchto manifestech byla vyjádřena povinnost husitů postavit se proti každému, kdo by vystupoval proti jejich víře. Tím bylo naráženo na odpor proti panovníkovi, v té době Zikmundovi, proti kterému husité vyzvali k odporu a nechtěli ho přijmout českým králem¹¹². Myšlenky České konfederace navazovaly na Českou konfessi, Rudolfův Majestát a Porovnání, ale také na stavovské apologie. Všechny tyto dokumenty měly společné téma v podobě svobody náboženského vyznání, a Majestát měl i formu zákona, jež měl být dodržován, avšak víme, že právě porušování Majestátu vedlo k razantním krokům k přijetí České konfederace. Platnost Rudolfova Majestátu byla rozšířena i na Moravu a obojí Lužici a tím do jisté míry bylo vycházeno vstříc městům, čímž byly alespoň zčásti napraveny křivdy z roku 1547, čímž bylo městům odebráno odúmrtí právo. Přesto v předních úřadech zůstali příslušníci prvních dvou stavů, a tak stav městský

¹¹⁰ Kučera, P., J.: 11.1620-Bílá hora: o potracení starobylé slávy české, Praha: Havran, 2003, str. 108, ISBN 80-86515-24-9

¹¹¹ Urban, Z.: Československé dějiny v datech, Praha: Svoboda, 1986, str. 179

¹¹² Adamová, K.: První česká federativní ústava z roku 1619, Praha – Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 47 a 48, ISBN 978-80-904024-9-2

stále zůstával v pozadí, a proto nebylo možno s městy počítat do silnější koalice¹¹³. Vznik Konfederace byl ovlivněn především Utrechtskou unií, jak jsem již zmiňoval výše. Nebyla to pouze Utrechtská unie, která ovlivnila české země nejvíce, ale také například švýcarské kantony či Varšavská konfederace polských území z roku 1573¹¹⁴.

2.13 Předběžný návrh textu České konfederace

Z období stavovského povstání historici zaznamenali několik verzí textu České konfederace. Text České konfederace přijatý 31. července na generálním sněmu v Praze, psaný v českém jazyce, k němu německá verze v edici Documenta Bohemica Bellum Tricennale, která je svým obsahem totožná s textem v českém jazyce a také německý text od d'Elverta, který se od předchozích dvou textů liší rozsahem, neboť text od d'Elvera má 84 článků s tím že článek 82 chybí, oproti konečné verzi, která má článků 100. Historikové se domnívají, že text od d'Elvera je předběžný návrh textu České konfederace¹¹⁵. Jak říká samotný rozsah, konečná verze byla ještě rozšířena a došlo k několika podstatným změnám. Některé články byly do konečné formy přejaty, některé chybí a některé byly navíc přidány. Rapidním rozdílem předběžného návrhu a konečné verze bylo ustanovení o obsazování nejvyšších úřadů výhradně evangelíky. Jedná se o článek 10 návrhu a článek 16 konečné verze, kde v návrhu je taxativní výčet úřadů menší než v konečné verzi. Článek 10 předlohy pamatuje na obsazování městského primase evangelíkem a v konečné verzi se obsazováním postu primase zabývá článek 18. Oba návrhy shodně zakazují obsazovat úřady cizozemci, avšak konečná verze zakazuje dosazování cizozemců i do církevních úřadů. Předběžný návrh a konečná verze se také liší volbou panovníka, kde návrh je v článku 15 podrobnější na rozdíl od konečné verze článku 28. O defenzorech se obě verze liší dobou, kdy má být ustanoven nový defenzor do úřadu. Zatímco v předběžném návrhu v článku 44 je stanovena kogentní lhůta do 4 týdnů, v konečné verzi dle článku 60 tak má být co nejdříve. Problematika obrany konfederace je

¹¹³ Urban, O.: České a slovenské dějiny do roku 1918, Praha: Aleš Skřivan ml., 2000, str. 105, ISBN 80-902261-5-9

¹¹⁴ Jánošíková, P., Knoll, V., Rundová, A.: Mezníky českých právních dějiny, Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, str. 76, ISBN 978-80-7380-251-6

¹¹⁵ Adamová, K.: První česká federativní ústava z roku 1619, Praha – Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 52, ISBN 978-80-904024-9-2

v konečné verzi stanovena výše kontingentu jednotlivých zemí, tak v návrhu se o pomoci ostatním zemím hovoří pouze obecně. V textu České konfederace se navíc oproti předběžnému návrhu nachází ustanovení o zákazu omezování výkonu práv stavu stavem druhým, v článku 57. Také se v České konfederaci nachází v závěrečných ustanoveních článek, kde je ustanoveno, že budoucí usnesení stavů včetně České konfederace, mají být co nejdříve uvedena do praxe. Závěrečný článek návrhu číslo 84 stanovuje, že nesmí být přijímány jakékoliv normy, které by byly v rozporu s Českou konfederací a Rudolfovým Majestátem, podobně tak upravuje článek 100 konečné verze. D'Elvertova sbírka obsahuje i artikule, týkající se pouze Čech, avšak tyto artikule přijaty nebyly, protože většina podobných ustanovení byla upravena v textu České konfederace nebo následně ve zvláštních člancích jednotlivých konfederovaných zemí ze září 1619¹¹⁶.

3 Sesazení Ferdinanda II. a volba Fridricha Falckého

Sněmování generálního sněmu se dostala do další etapy a po odložení otázky krále Ferdinanda II. z července, přišel čas řešení. Mezitím však proběhla bitva u Dolních Věstonic na Moravě. Ve Vídni se rozhodlo, že bude nejlepší zaútočit na Moravu a tím rozdělit stavovské síly. A tak se i stalo, když Dampierre pronikl na jižní Moravu a bezstarostně začal řídit na majetku moravských. Ovšem bojechtivý Ladislav Velen ze Žerotína s mnohem menší armádou vyjel s jízdou proti Dampierrovi a po sedmihodinové bitvě zvítězil¹¹⁷. Toto vítězství ovlivnilo další sněmovní jednání, když pak radikálové dosáhli svého. Dne 19. srpna sněm prostřednictvím Bohuslava Berky z Dubé prohlásil Ferdinanda II. za sesazeného¹¹⁸. Následně ve dne 23. srpna 1619 se sešel český zemský sněm mezi zasedáním generálního sněmu. Tato zvláštnost byla zapříčiněna hlubokými rozpory mezi šlechtou a městy, obzvláště v otázkách hospodářských a finančních¹¹⁹. Nyní nadešel čas k volbě nového českého krále. Ve hře

¹¹⁶ Adamová, K.: První česká federativní ústava z roku 1619, Praha – Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 52 – 56, ISBN 978-80-904024-9-2

¹¹⁷ Kučera, P., J.: 11.1620-Bílá hora: o potracení starobylé slávy české, Praha: Havran, 2003, str. 105, ISBN 80-86515-24-9

¹¹⁸ Malý, K.: Dějiny českého a československého práva do roku 1945, 2. Upravené vydání, Praha: Linde, 1999, str. 77, ISBN 80-7201-167-7

¹¹⁹ Vaněček, V.: Česká národní rada, sněm českého lidu, Praha: Česká národní rada, 1970, str. 121

o český trůn byla tři jména, savojský Karel Emanuel, Jan Jiří Saský a Fridrich Falcký. Karel Emanuel byl jednohlasně odmítnut z hlavního důvodu, že byl katolík a například také proto, že byl cizinec, což byl vskutku paradoxní důvod při ohlédnutí se za dalšími kandidáty. Tato informace Karla Emanuela ovšem nepotěšila, když pomyslíme, že to byl právě Emanuel, který věnoval povstalcům Mansfelda s armádou. Rozhodovalo se tedy mezi Janem Jiřím Saským, podporovaným především Jáchymem Ondřejem Šlikem a Jindřichem Matyášem Thurnem, a Fridrichem Falckým podporovaným Václavem Budovcem z Budova, Václavem Vilémem z Roupova a Bohuslavem Berkou Dubé. Od Jana Jiřího si stavy slibovaly podporu říšských luteránů, avšak důležitým faktorem, který se ukázal být jedním z rozhodujících, byl ten, že se nikdy oficiálně ke kandidatuře nevyslovil¹²⁰. 26. srpna se svou řečí vystoupil Václav Vilém z Roupova a svou argumentací přesvědčil stavy o volbě Fridricha Falckého, když zdůraznil jeho hlavní postavení v kalvinské Unii a možnost příchozí pomoc od Fridrichova tchána anglického krále Jakuba I. A tak ve dnech 26. a 27. srpna byl zvolen Fridrich Falcký českým králem¹²¹. V tomto období se konala ještě jedna významná událost, a to volba říšského císaře. Ve Frankfurtu byl tak 28. srpna jednohlasně zvolen sesazený český král Ferdinand II., pro něhož hlasoval i čerstvě zvolený český král Fridrich Falcký¹²². Fridrich hlasoval pro Ferdinanda i přes protesty českých stavů a i tímto krokem urazil Karla Emanuela, který v jeho hlas doufal za pomoc českému povstání.

3.1 Korunovace Fridricha

Fridrich se zprvu netěšil z jeho zvolení, protože stavům na jejich volbu odpověděl až 24. září, kde s volbou vyslovil souhlas a žádal o odložení korunovace, z důvodů získání více času pro zajištění toužené podpory Anglie. Avšak již celá Evropa o jeho zvolení věděla, tak nebyla potřeba nic skrývat. Navíc anglický král Jakub II. se v tomto období dějin tvářil jako veliký mírotvorce a nepodporoval

¹²⁰ Kučera, P., J.: 11.1620-Bílá hora: o potracení starobylé slávy české, Praha: Havran, 2003, str. 114, ISBN 80-86515-24-9

¹²¹ Bělina, P., Kostka, M., Flink, K.: Dějiny Prahy I., Od nejstarších dob do sloučení pražských měst (1784), Praha: Paseka, 1997, str. 361, ISBN 80-7185-142-6

¹²² Vaněček, V.: Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945, Praha: Orbis, 1964, str. 239

Fridrichovo kralování ve válce zmítaných Čechách i přesto, že byl Fridrich ženatý s jeho dcerou Alžbětou Stuartovnou.

Fridrich s manželkou a družinou vyrazil 25. října 1619 z waldsaského kláštera a až 31. října dorazil k pražskému letohrádku Hvězda. Vzdálenost, kterou musel urazit, nebyla nijak veliká, avšak zdlouhavost průvodu byla dána režijním plánem direktoria, s častými zastávkami a noclehy, které byly na trase vybrány s ohledem na některé členy direktoria, jejichž statky se nacházely po cestě¹²³. Po příjezdu do Prahy následovala vojenská přehlídka a vítání měšťanů, kde celé ceremoniální vítání stálo Pražany více než padesát tisíc zlatých. Následně z bezpečnostních důvodů, byl uzavřen kostel sv. Víta na Pražském hradě. Došlo také ke změně korunovačního řádu Karla IV. Na úpravu bylo pověřeno několik osob direktory, kteří shledali nějaké články za nepřijatelné, a nejradikálnějším krokem bylo vynechání mše, přičemž bylo ponecháno na direktorech, jak měla korunovace vypadat¹²⁴. Obřady spojené s korunovaci začaly 4. listopadu a dne 7. listopadu byla na Fridrichovu hlavu vstavena koruna a po vyslovení přísahy se stal českým králem. Po té král pasoval na rytíře pět osob a cestou z kostela tradičně házel mezi oslavující dav zlaté i stříbrné mince¹²⁵. Po korunovaci král Fridrich jmenoval pro České království, dle dřívějších ustanovení a tradic nový sbor nejvyšších zemských úředníků a obnovil tak pravidelnou správu země, čímž zároveň přišel konec fungování českého direktoria¹²⁶.

¹²³ Čechura, J.: Zimní král, aneb, české dobrodružství Fridricha Falckého, Praha: Rybka Publishers, 2004, str. 95, ISBN 80-86182-79-7

¹²⁴ Čechura, J.: Zimní král, aneb, české dobrodružství Fridricha Falckého, Praha: Rybka Publishers, 2004, str. 103, ISBN 80-86182-79-7

¹²⁵ Skála ze Zhoře, P., Janáček, J., Janáčková, L.: Historie česká: Od defenestrace k Bílé Hoře, Praha: Svoboda, 1984, str. 210 a 211

¹²⁶ Vaněček, V.: Česká národní rada, sněm českého lidu, Praha: Česká národní rada, 1970, str. 121

4 Česko – rakouské a Česko – uherské konfedační hnutí

4.1 Česko - rakouská konfederace

Počátky rakouského konfedačního hnutí můžeme spatřovat již počátkem 17. století. Než vznikla konfederace mezi zeměmi českými a rakouskými, vznikly nejprve konfederace stavů hornorakouských a stavů dolnorakouských. 30. srpna 1608 vznikla konfederace hornorakouských protestantských stavů, zúčastněná vyšší i nižší šlechtou a městy. Iniciátorem vytvoření této konfederace byl rakouský politik G. E. Tschernembl. Dolnorakouská konfederace vznikla 3. října v Hornu, avšak oproti hornorakouské konfederaci v ní nebyla zúčastněná města¹²⁷. Tento postoj dolnorakouské šlechty velice blízké připomíná postoj české šlechty. Oboje konfederace vznikly za účelem ochrany protestantské víry a ochrany proti vnějšímu nepříteli a skrytě pojímaly protihabsburskou myšlenku.

Snahy o vytvoření Česko-rakouské konfederace datujeme již na konec roku 1618, kdy čeští evangeličtí stavy zaslaly do Vídně dopis s návrhem o vytvoření Česko-rakouské konfederace. Rakouští stavy záhy odeslaly odpověď, vyjadřující veliké sympatie k tomuto návrhu. Na jaře roku 1619 proběhla diplomatická jednání mezi českými zástupci a zástupci hornorakouských i dolnorakouských, a stav se zdál být velice příznivý až dokonce žádoucí k vytvoření konfederace. V létě již čeští stavy zaslaly text České konfederace vrcholnému představiteli rakouských evangelických stavů G. E. Tschernemblovi, který se s textem seznámil a vyzdvihoval body obrany evangelické víry. V cestě k vytvoření Česko-rakouské konfederace tak už nic nestálo. Dne 16. srpna došlo v Praze k uzavření konfederace mezi stavy českými a zástupci inkorporovaných zemí se zástupci hornorakouských a dolnorakouských stavů. Stalo se tak dvěma smlouvami, navazujícími na text České konfederace¹²⁸.

Konfederace uzavřená s hornorakouskými stavy si kladla za cíl především ochranu evangelické víry, vzájemnou pomoc a obranu před nepřitelem. Hlavou této konfederace měl být panovník, který měl šetřit zákony jednotlivých zemí. Projevily

¹²⁷ Adamová, K.: První česká federativní ústava z roku 1619, Praha – Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 61, ISBN 978-80-904024-9-2

¹²⁸ Adamová, K.: První česká federativní ústava z roku 1619, Praha – Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 62, ISBN 978-80-904024-9-2

zde myšlenky monarchomachů, když je zde stanoveno právo stavů na odpor proti panovníkovi a s tím byla omezena práva panovníka ve prospěch stavů. Podobně jako v České konfederaci neměli být do úřadů jmenováni cizinci. Další podobné ustanovení, které se zde nachází, je významné, poněvadž se zabývá otázkou defenzorů, kteří skládali slib evangelickým stavům. Zdůraznění je suverenity obou zemí, které si ponechaly vlastní právní řád¹²⁹. Smlouva s hornorakouskými stavy měla oproti smlouvě s dolnorakouskými stavy, výraznou ústavněprávní formu.

Smlouva zakládající konfederaci mezi zeměmi českými a dolnorakouskými, ustanovuje také především vzájemnou pomoc a upřednostňování evangelického vyznání. Ustanovení, která zde chybí, se týkají práva na odpor a ustanovení o defenzorech. Je zde ovšem zdůrazněn cíl konfederace, a to hlavně obrana konfederace. Opět je ustanoveno šetření jednotlivých práv a ustanovení, které je zde zmíněno, se týká společného generálního sněmu¹³⁰.

Obě smlouvy spojuje vytvoření konfederace. Smlouvu mezi stavy českými a hornorakouskými stvrdily svou pečeti stavy dolnorakouské a smlouvu mezi stavy českými a stavy dolnorakouskými zas stvrdili svou pečeti stavy hornorakouští. Avšak ani v jedné smlouvě není ustanovení týkající se možnosti z konfederace vystoupit. Také obě smlouvy byly uzavřené na věčné časy. Obě smlouvy dávaly jednu stěžejní informaci, stavy rakouské se připojily k českému povstání.

4.2 Česko - uherská konfederace

V polovině září 1619 opustil Buquoy České Budějovice a pomalým ústupem se vydal do Rakous. Však již 21. září 1619 byl Gábor Bethlen zvolen v Košicích hlavou uherského státu. Poté se prohlásil ochráncem protestantů a vydal se směrem k Bratislavě (Prešpurku), aby podpořil české stavovské povstání¹³¹. Počátkem října nastal jeden z rozhodujících okamžiků, když Ferdinand získal silného spojence Maxmiliána Bavorského, vůdce Katolické ligy. Navíc z tajných úmluv bylo mezi nimi

¹²⁹ Adamová, K.: K historii evropského federalismu, Praha: Karolinum, 1997, str. 58, ISBN 80-7184-372-5

¹³⁰ Adamová, K.: K historii evropského federalismu, Praha: Karolinum, 1997, str. 58, ISBN 80-7184-372-5

¹³¹ Urban, Z.: Československé dějiny v datech, Praha: Svoboda, 1986, str. 180

ujednáno, že v případě vítězství získá kurfiřtský hlas po Fridrichu Falckém¹³². V listopadu se v Bratislavě sešel Jindřich Matyáš Thurn s Gáborem Bethlenem a shodli se na útoku na Vídeň. 23. listopadu přeplavili Dunaj a koncem měsíce již obklíčili Vídeň. Spojené armády tvořily nejmohutnější konfедераční vojsko za celou dobu stavovského povstání, počet mužů převyšoval padesát tisíc. Obléhání Vídně skončilo velice brzy, již 5. prosince, neboť polští kozáci vpadli do Slovenska a tím i do týla Bethlena, a směřovali na Bethlenovy oblíbené Kočice. Proto Gábor Bethlen se svou armádou odtáhl od Vídně a směřoval proti oddílům polského krále Zikmunda III., jehož manželka byla sestra císaře¹³³. Pro informaci nutno zmínit pohyb vojsk stavovských. Mansfeld v tomto období poklidně dobýval jižní Čechy místo toho, aby dokázal využít početní převahy nad jeho císařským protějškem, španělským plukovníkem Marradasem.

Po ústupu stavovských se politické dění přemístilo do Bratislavy, kde bylo zahájeno jednání o Česko-uherské konfederaci. Jednání plná intrik měla rázný spád. Bethlen usiloval o vytvoření konfederace již dříve, například s Moravou, ale ta byla vázána sjednocenými zeměmi, proto se mělo o Česko-uherské konfederaci jednat na generálním sněmu v létě 1619, kam Uhry své poselstvo neposlalo, a proto se uzavření konfederace odložilo. 8. ledna byl Gábor Bethlen zvolen uherským knížetem (nikoliv králem), o týden později 15. ledna byla uzavřena Česko-uherská konfederace, ke které se připojily i Horní a Dolní Rakousy. Následně podepsal Bethlen se zástupci z Vídně vyslání Ferdinandem, tajné příměří, které mělo trvat až do září 1620¹³⁴.

Smlouva z ledna 1620 zakládající konfederaci, byla ratifikována na dubnovém generálním sněmu v Praze. Bylo konkretizováno několik článků, především týkající se vojenské pomoci a smlouva s doplňky byla v konečném znění schválena na uherském sněmu v Bánské Bystrici v létě 1620 za účasti českých zástupců. Text smlouvy opět vycházel z náboženské tolerance s upřednostňováním evangelíků.

¹³² Čornej, P.: Dějiny země Koruny české I., Praha: Paseka, 2003, str. 233, ISBN 80-7185-605-3

¹³³ Kučera, P., J.: 11.1620-Bílá hora: o potracení starobylé slávy české, Praha: Havran, 2003, str. 123 a 124, ISBN 80-86515-24-9

¹³⁴ Čechura, J.: Zimní král, aneb, české dobrodružství Fridricha Falckého, Praha: Rybka Publishers, 2004, str. 188, ISBN 80-86182-79-7

Bethlen si vydobyl povinnost přispívat Uhrům stanovenou částkou na ochranu uherského pohraničí¹³⁵.

Členy konfederace byli vedle zemí i král český, kníže sedmihradský, knížata ostatních zemí a další. Z toho je zřejmé, že smlouva zahrnuje i personální charakter. Smlouva zahrnovala možnost vystoupení z konfederace, avšak země vystoupená měla být donucena k návratu, a měla nahradit škodu, která vystoupením vznikla. Smluvní strany nesměly bez souhlasu ostatních smluvních stran vést válku, verbovat vojsko či jednat s nepřitelem. Mělo se tak konat společně. Proto mělo být ustanoveno jednotné společné vojenské vedení, pro vojenskou koordinaci. Ujednání týkající se defenze bylo ovlivněno monarchomachismem, neboť defenze měla být užitá proti každému (i panovníkovi), kdo by porušoval konfederaci. Princip suverenity byl zdůrazněn v článku 12, kde smluvní strany nesmějí zasahovat do vnitřních záležitostí dalších smluvních stran. Ekonomické hledisko se promítlo ve smlouvě pro upevnění měnového kurzu a hospodářské stability. Již tradičně smlouva obsahovala ujednání o generálním sněmu, který se měl sházet jednou za pět let. Pokrokové ustanovení se týkalo trestněprávní extradice odsouzených. Česko-uherská konfederace zahrnovala vzájemnou pomoc a byla ostře kritizována politickou českou opozicí, v čele s Vilémem Slavatou¹³⁶.

5 Konfederativní ústava

5.1 Charakteristika České konfederace

Česká konfederace vznikla 31. července 1619, která je vrcholným dokumentem nejen stavovského povstání, ale s jistotou můžeme říci, že jde o první dokument ústavního typu v Českých zemích. Ústava byla přijata na počátku třicetileté války a byla také ovlivněna dobovými myšlenkami o suverenitě, federalismem J. Althusiase a především myšlenkami monarchomachů, jejichž myšlenky dávají právo na odpor proti tyranovi. Ústava byla také ovlivněna Utrechtskou unií, která sloužila jako pomyslný vzor pro zemské uspořádání. Text České konfederace je uveden preambulí

¹³⁵ Adamová, K.: První česká federativní ústava z roku 1619, Praha – Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 68, ISBN 978-80-904024-9-2

¹³⁶ Adamová, K.: První česká federativní ústava z roku 1619, Praha – Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 69 – 71, ISBN 978-80-904024-9-2

a následně se zabývá problematikou konfederovaných zemí a jejich vzájemnými vztahy, volbou panovníka, společnými orgány i orgány konfederovaných zemí, orgánem defenzorů, obranou víry a s tím souvisí problematika obrany zemí a vojenské pomoci.

5.2 Preambule

Knížata a vrchnost ze země České, Moravské, Slezské, horní i dolní Lužice ze svobodné vůle ve spolek bratrský sjednocený vešly. Takový svazek učinit měly, protože tyto země dlouhou dobu pociťovaly škodu a až v roce 1618, se tímto svazkem, zastavily praktiky nepřátel. Na druhé straně preambule říká, že má být stejná ochrana nad všemi zeměmi, stavy i obyvateli, bez rozdílu náboženství a bez zásahu do zemských práv, privilegií a svobod. Společně měly země vystupovat k ochraně náboženství proti rušitelům obecného pokoje.

V preambuli jsou také zmíněny sněmy, na kterých vznikaly myšlenky na konfederaci, jednalo o sněm Budějovický a sněm generální z roku 1615, kde snahy o konfederaci ještě nebyly naplněny.

Konfederace nebyla časově omezená, neb se počítalo, že bude na věčné časy, jak na to všichni Pánu Bohu přísahali. Taková slavnostní přísaha dávala dokumentu veliký význam a důstojnost. Z celkové koncepce preambule je zřejmé její moderní průkopnické pojetí s vytyčením základních bodů, jako například vzájemná spolupráce či ochrana a prosazování evangelické víry, které jsou více rozebrány v samotném textu České konfederace.

5.3 Vzájemné vztahy mezi zeměmi

Česká konfederace byla založena na pevném základu rovnosti a rovnoprávnosti všech konfederovaných zemí. Slavnostní přísahou, jež měla tato konfederace trvat na věčné časy, si země vzájemně vyznávali úctu a věrnost, se kterou do svazku vstoupily. Země si zachovaly suverenitu a snažily se o co největší autonomii, o kterou se zasazovala především Morava. Proto Česká konfederace neměla zasahovat

do výsad, práv, privilegií, svobod, zřízení a zvyklostí jednotlivých zemí, jak je psáno v posledním článku 100. Ani nadvládu si jednotlivé země neměly nad druhými uzurpovat dle článku 56, a podle článku 57 nemají tak činit nic, co by bylo proti konfederaci a zavedlo tak příčinu k defenzi. Svá práva si tak země ponechaly, avšak některá byla přenesena na nadnárodní konfederaci. Země se měly snažit dojít k určitému konsenzu v i v oblastech politiky a ekonomiky, ale o ekonomických vztazích, toho příliš v textu konfederace nenalezneme.

V textu konfederace ustanovení o možnosti vystoupit ze svazku konfederace v článku 52. Země, která by vystoupila, měla nést náhradu za škodu zemím, kterou svým vystoupením z konfederace způsobila.

Další ustanovení týkající se vztahů mezi zeměmi jsou správněprávní povahy. Dle článku 31 nemá král bez povolení zemí vyhlášovat válku či verbovat vojsko, král nemá stavět pevnosti bez svolení zemí, jak je ustanoveno v článku 32 a král také nemá uvozovat dluh na určitou zem bez jejího svolení dle článku 33. Následně nejvyšší zemští úředníci jednotlivých zemí nemají negativně zasahovat do poměrů druhých zemí a mají tak svá práva uplatňovat pouze ve své zemi, jež ustanovuje článek 36.

5.4 Společné orgány konfederace

Nejvyšším společným orgánem konfederovaných zemí byl generální sněm. Generální sněm byl nejvyšším orgánem již před vznikem České konfederace. Jakožto nejvyšší orgán měl výsostné postavení s pravomocí rozhodovat o nejvýznamnějších záležitostech. Generální sněm České konfederace je zmiňován v článku 27, na kterém měl být volen král, a obeslání ke generálnímu sněmu zastával úřad českých defenzorů. Dříve byl panovník volen v českých zemích na sněmu zemském.

Stálým společným orgánem byla Kancelář a sbor Defenzorů, kterým se budu věnovat dále. Nejvyšší kancléř měl být evangelického vyznání dle článku 16 a tento úřad měl být veden při české kanceláři. Avšak na post místokancléře a sekretáře měly být dosazeny osoby z každé země dle článku 34 a dle článku 35 měla kancelář kontrolovat, aby z ní nevycházelo nic, co by bylo proti Majestátu, zemským zřízením, právům a svobodám či zvyklostem. V článcích 39 a 40 měla kancelář pravomoc

obesílat (v dnešní terminologii předvolávat) osoby ze všech zemí, ale pouze v závažných případech, při čemž zneužití se trestalo. Řízení mělo být vedeno bez průtahů a tak platila zásada rychlosti. Obyvatelům přivtělených zemí bylo dáno právo výběru, zda jejich spornou záležitost má řešit komise, či soud dle článků 41 a 42. V textu konfederace je zakotven institut postoupení v článku 43, neboť kancelář měla žaloby od obyvatel a poddaných konfederovaných zemí postoupit příslušné vrchnosti či soudu.

Společným soudem pro všechny inkorporované země byl soud apelační, jež byl ovládnut evangelíky a do jeho čela byl na post prezidenta dosazen Václav Budovec z Budova a další radové měli být dosazeni z řad všech tří stavů.

5.5 Orgány jednotlivých konfederovaných zemí

Ustanovení týkající se orgánu jednotlivých zemí jsou ovlivněna upřednostňováním evangelíků dle článku 16 do úřadů nejvyššího pražského purkraběte, nejvyššího písaře, prezident komory a apelačního soudu, oba podkomoří, hejtman pražského hradu, nejvyšší mincmistr a oba hofrychtěři. Na Moravě tak zemský hejtman, nejvyšší komorník, podkomoří a nejvyšší písař, ve Slezsku vrchní hejtman stejně jako všichni jiní hejtmané a kancléři v dědičných knížectvích, v Horní i Dolní Lužici oba zemští landfojtové, hejtmané a sudí. A preferování zemských občanů nad cizinci dle článku 3. Nejvyšším zemským úřadem byl zemský sněm obsazen po každém z jednoho stavu. Nejvyšší zemské úřady si neměly překážet a zasahovat do pravomocí náležejících úřadu druhému, jež je ustanoveno v článku 17 a do orgánů obcí a měst dle článku 18, tedy městská rada měla být složena z půlky evangelického vyznání a půlky katolického, neboť doposud rady byly tvořeny pouze osobami pod jednou. Na tomto ustanovení lze spatřovat náboženskou toleranci, i když post primasa měl být obsazen evangelíkem. Podobně je tomu u úřadu konšelských, které jsou obsaženy v článku 19, kam měli být také dosazováni evangelíci.

V závěrečných ustanoveních tedy článkách 95 a 96 týkající se zemských sněmů je ustanovena aplikace a stálost usnesení a odpovědi králi, na kterých se stavy usnesou. Doba trvání sněmu měla být časově omezena, aby nedocházelo ke zbytečným

průtahům. Doba byla stanovena na 2 týdny, s výjimkou když delší sněmování bylo třeba a na delším sněmování se stavy usnesly.

5.6 Volba panovníka

Celý text konfederace se nese v duchu ochrany evangelické víry. Proto je hned v článku 2 upravena ochrana privilegií, Majestátu a porovnání panovníkem. Panovník také měl potvrdit konfederaci mezi Čechy a Slezskem dle článku 7, která byla již povolena dříve roku 1609.

Panovník byl v konfederaci volen. Neboť všechny konfederované země, tedy země Česká, Moravská, Slezská a Lužická, nebyly dědičné, ale svobodně volené, a proto panovník neměl zasahovat do svobod zemských dle článku 22. Následující článek 23 zakazoval zvolit panovníkova nástupce ještě za života stávajícího panovníka, proto také přísaha, kterou panovník skládal dle článku 24, se vztahovala pouze na jeho osobu, nikoliv už na jeho nástupce. Ustanovením o volbě panovníka a tím zabráněním dědičnosti či dokonce dosazení panovníka, je jasně spatřována obava ze španělské habsburské větve, protože právě článek 25 je tomu věnován.

Volba panovníka se měla uskutečnit na generálním sněmu všech zemí, jehož oznámením byli povinni čeští defenzorové dle článku 27. Samotné hlasování upravoval článek 28, kde hlas první měly Čechy, druhý Morava, třetí Slezsko, čtvrtý Horní Lužice, pátý Dolní Lužice a šestý závěrečný hlas měly opět Čechy. Čeští stavy tak měli hlasy dva oproti všem ostatním zemím, které měli jeden. Celkem bylo hlasů 6 a tak mohla nastat situace rovnosti hlasů. Při rovnosti měl rozhodnout los dle stejného článku 27.

Myšlenky monarchomachů o právu stavů na odpor proti nehodnému panovníkovi lze spatřovat v článku 30, týkající se defenze.

Jak jsem již zmiňoval výše, panovník byl v pravomocích omezen na úkor stavů, kteří mu povolovaly vyhlášení války či verbovat vojsko, také panovník nesměl uvazovat dluhy na jednotlivé země bez jejich svolení nebo například nesměl nikoho nutit převzít rukojmí.

5.7 Defenzoři

Orgán defenzorů byl znám již od roku 1575 tedy od přijetí České konfesse a následně jsou zmiňovány v Majestátu Rudolfa II. Jejich hlavní funkcí byla obrana protestantské víry, ale jejich pravomoci byly omezeny, a tak se stali pouhými prostředníky mezi evangelickými stavy a panovníkem. Význam defenzorů stoupá při České konfederaci, kde je jim věnováno několik ustanovení.

V textu České konfederace byli defenzoři tradičně obránci protestantské víry. Každá z konfederovaných zemí měla mít své defenzory dle článku 59, kteří se úřadu chopili přísahou. Pokud by některý defenzor zemřel, měl být co nejdříve nahrazen novým a vše mělo být oznámeno ostatním zemím dle článku 60. Sbor defenzorů byl tvořen všemi defenzory ze všech konfederovaných zemí a měl se scházet jednou ročně. Tento orgán byl společným orgánem.

V článcích 62, 63 a 64 se hovoří o povinnostech defenzorů. Kdyby byly nějaké osoby utiskovány, měli informovat o tomto stavu defenzory, kteří jim měli poskytnout radu, pokud by rada nestačila, měli do šesti týdnů sjednat nápravu. Pokud by ani defenzoři nemohli sjednat nápravu, měli všem stavům náležité země přednést tuto problematiku, a vynasnažit se nápravy skrze stavy. A pokud by ani stavy náležité země smírnými prostředky k nápravě nedošly, měly se obrátit o pomoc na všechny sjednocené země. Následně také defenzoři jednotlivých zemí měli obeslat ostatní defenzory v případě užití defenze dle článku 67.

5.8 Obrana země a vojsko

Pro užití prostředků při obraně víry je třeba dohody a svolení všech sjednocených zemí. Tím začínají články o obraně, konkrétně defenzi v článku 69. Hlavní defenze, neboli pomoc zemí při obraně zemí a ochraně víry, měla jedna země druhé bez prodlení pomoci, jak se vzájemně zavázali, dle článku 70. Články 71, 72 a 73 stanovovali povinnosti jednotlivých zemí při stanovení hotovosti. Proto poddaní, jízda a pěchota měli být cvičeni pro případ jejich užití ze zálohy. Sedlákům měly být zbraně, se kterými cvičili, po cvičení vrchností odebrány. Každé zemi byl způsob

cvičení vojska ponechán ve vlastní kompetenci, avšak každý rok měla být defenzorům přednesena zpráva o postupu cvičení. Tím byl svěřen dohled nad armádou do správy defenzorů.

Následná ustanovení 74 až 79 se zabývají vyčíslením konkrétní vojenské pomoci každé země. Pomoc každé zemi měla být poskytnuta do čtyř týdnů od požádání o pomoc. Čechy měly poskytnout Moravanům 1 000 koní a 3 000 knechtů, Slezanům též 1 000 koní a 3 000 knechtů, Horní Lužici 150 koní a 300 knechtů, Dolní Lužici 100 koní a 200 knechtů. Morava měla poskytnout Čechům 1 000 koní a 3 000 knechtů, Slezanům 1 000 koní a 3 000 knechtů, Horní Lužici 150 koní a 300 knechtů, Dolní Lužici 100 koní a 200 knechtů. Slezsko mělo poskytnout Čechům 1 000 koní a 3 000 knechtů, Moravanům 1 000 koní a 3 000 knechtů, Horní Lužici 150 koní a 300 knechtů, Dolní Lužici 100 koní a 200 knechtů. Horní Lužice měla poskytnout Čechům 150 koní a 300 knechtů, Moravanům 150 koní a 300 knechtů, Slezanům 150 koní a 300 knechtů, Dolní Lužici 100 koní a 200 knechtů. Dolní Lužice měla poskytnout Čechům 100 koní a 200 knechtů, Moravanům 100 koní a 200 knechtů, Slezanům 100 koní a 200 knechtů, Horní Lužici 100 koní a 200 knechtů. Z těchto údajů je zřejmý význam jednotlivých zemí v poli válečném, kde Čechy, Morava a Slezsko měly stejnou pomoc, tak oboje Lužice měly mnohem méně. Pokud by takto vymezená pomoc nestačila, měly země přispěchat na pomoc se vši možnou pomocí co nejdříve dle článku 80. V případě, že by pod útokem byla více než jedna země, tak země, na kterou je útočeno nemá vyslat pomoc druhé zemi, na kterou je též útočeno, a ostatní země mají přispět s pomocí rozdělenou k poměru nebezpečí dle článků 83 a 84.

Nejvyšší velení měl mít generál, který byl volen sjednocenými zeměmi, a při postu nejvyššího generála měla každá země mít svého vlastního zkušeného generála, jak je ustanoveno v článku 81.

Problematika financování armád je pramálo upravena pouze v článku 87, kde se mají konat sbírky do doby, dokud by k pokoji nepřišlo a také v článku 92, podle něhož se má každoročně pro budoucí potřeby shromažďovat určitý obnos peněz. Nad každoroční sbírkou měli opět dohled defenzoři, kteří měli sepsat o financích každoroční tajnou zprávu.

5.9 Náboženství

Náboženství mělo být hlavní téma, kterým se text České konfederace měl zabývat, především ochranou evangelické víry. Již před samotným sněmem v létě 1619 došlo k vyhnání jezuitů ze země, a tak se tato myšlenka promítla do konfederace v článku 3, kde se král nemá s jezuity radit a také článek 4, jenž potvrzuje vypovězení jezuitů ze země. Také se Českou konfederací zakazuje vznik nových řeholí (řádů) ve sjednocených zemích. Problematika týkající se kostelů a klášterů, která byla jednou z příčin stavovského povstání, je ustanovena v článku 6 a tím všechny kostely a kláštery, které jsou v užívání evangelíků, mají i na budoucí časy v jejich držení zůstat. Článek 8 rozšiřuje článek 6, neboť stanovuje, že kostely mají zůstat v užívání ve sjednocených zemích v Čechách, na Moravě, ve Slezsku, Horní a Dolní Lužici. Dle článku 11 neměli zastávat duchovní úřady cizinci, pouze narození ve sjednocených zemích a zabránění uzurpace moci církve pod jednou měl článek 15.

Českou konfederací se také stal Majestát platný pro Moravu, Horní a Dolní Lužici dle článku 9. A pro ochranu Majestátu byl ustanoven článek 12, říkájící, že všickni pod jednou, proti Majestátu a porovnání nemají nic činit, a měli se tak zavázat přísahou. S tím jistě souvisí článek 89, neboť stavy i duchovní pod jednou, kteří by se odřekli přísahat na Českou konfederaci a tím i na Majestát, nemá se na ně hledět jako na stav. Ti, kteří by odmítli přísahat na Majestát, by byli zpronevěřili synové vlasti dle článku 92.

Česká konfederace měla být vytvořena především pro ochranu evangelické víry. Ovšem po podrobnějším rozboru textu s přispěním dobového kontextu, je ochranou evangelické víry maskován protihabsburský odboj, a s tím posílení evangelické církve na úkor církve katolické. Konfederací měla být hájena privilegia, která byla stavům postupně přidělována, avšak nebyla dodržována jako například Rudolfův Majestát. K ochraně evangelické víry sloužily články o defenzi, které měly chránit sjednocené země před vnějším nepřítelem, ale i vnitřním nepřátelům.

6 Konfederální suverenita

6.1 Suverenita

S pojmem suverenity se setkáváme až v novodobých dějinách. Pro období středověku či raného novověku se objevoval pojem spojován s mocí a velikostí národa latinského původu „majestat“, „potestas“ a „impirum“. Francouzský kanonista Alanus zobecnil myšlenku, samostatné (suverénní) jednotky nejen politicky, ale i právně výrokem „každý panovník má ve svém státě tolik práva, kolik císař ve své říši“, což bylo později formulováno jako „Rex imperator in regno suo (Král je císařem ve své zemi)“. Další Francouz Pierre Dubois navázal a rozvinul samostatnost výrokem „qui recognoscunt superiorem in terris (kteří neuznávají vyššího ve svých zemích)“ odkud vedla již přímá cesta k teorii suverenity¹³⁷. Suverenita byla chápána jako odklon od říšské a papežské autority a moci, s tendencemi jednotlivců osamostatnit se. Teorií suverenity se v 16. století zabýval J. Bodin ve svém díle Šest knih. Hovoří zde o nejvyšší panovnické moci, která může být určitým způsobem omezena stavovskou spoluúčastí na vládě. Následně v 16. a 17. století je teorie suverenity ovlivněna monarchomachy, kteří zdůrazňovali prioritu v postavení stavů vůči panovníkovi a připouštěli jejich právo vystoupit proti vladaři, který se stal tyranem. Myšlenkami navazovali na Cicera, Tomáše Akvinského i Kalvína. Jan Kalvín učil, že vrchnost pochází od Boha, a proto se jí nelze vzepřít. Jen výjimečně stavy můžou svrhnout nehodného panovníka¹³⁸.

6.2 Federalismus

Federální teologie existovala také v 16. století. Představitelé z vysoké školy v Herbornu byli Johan starší z Nassau – Dillenburgu, Caspar Olevian, Johann Piscator a Matthias Martini. Jejich myšlenky považovaly panovníky za vazaly Boha, ale ustanovení ponechává lidem. Je zde zřejmá svobodná vůle a panovník musel plnit povinnosti vůči lidu, jinak by bylo proti němu možno uplatnit právo na odpor. Johannes Althusius byl ovlivněn federální teologií, poněvadž také působil v Herbornu.

¹³⁷ Vaněček, V.: Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945, Praha: Orbis, 1964, str. 67

¹³⁸ Adamová, K.: Dějiny evropského kontinentálního práva, Praha: Linde, 2003, str. 682 a 683, ISBN 80-7201-387-4

Město (z řeckých městských států) pro něj představovalo politickou a sociální jednotku ve federálním decentralizovaném systému. Lid byl nositelem vši svrchovanosti, k tomu lze připomenout dnešní pojetí, kde je lid zdrojem veškeré státní moci. Althusius také uvádí, že vyšší jednotky (úředníci), jsou pověřeni lidem k svrchovanosti, ve smyslu legitimního práva na vládu, a také právo řídící komunikaci mezi jednotlivými korporovanými svazky se vzájemnými právy a povinnostmi. Lid je tedy ovládaný a nositel svrchovanosti je vládnoucí, při čemž jakýkoliv rozpor mezi nimi má být minimalizován¹³⁹.

6.3 Federace a Konfederace v podání Althusia

V pozdním středověku se vytrácí síla římské říše, a postupně se vytvářely suverénní státy. Od univerzální monarchie se tak dostáváme k partikularismu, v podobě zemí, provincií či měst, které odvozovaly svou moc od centrální jednotky, tedy od státu. Již od 16. století se vytvářela společenství nezávislých a rovnoprávných států, která měla nad členy minimální moc, spíše respektovala jeden druhého. Vznikla tak mezinárodní společenství na základě určitého paktu. Období pozdního středověku je charakteristické pro vedení náboženských válek. Proto se vytvářely nadstátní útvary, na které byla delegována pravomoc, k získání politického postavení, byly to například unie, ligy či konfederace¹⁴⁰.

J. Althusius je považován za zakladatele teorie federace. Žil v příhodné době a sám pomáhal formovat federace v Nizozemí či Švýcarsku. Byl si vědom různosti spojení a také nestejných obsahů vazeb mezi korporovanými svazky. Na rozdíl od Bodina, jehož představa o suverenitě je nedělitelná, tak Althusius si představoval suverenitu dělitelnou. Althusius také považoval stát, jenž vzniká z menších společenství, jako například rodina. Jedince chápal jako příslušníka celku a zároveň za základní jednotku, z nichž je celek tvořen. Stát je tak chápán jako komunita obcí či provincií, které slouží k omezení panovnické moci. Zde je jasně spatřováno myšlení monarchomachů, jimiž byl Althusius ovlivněn. Pojetí konfederace Althusius spatřoval

¹³⁹ Adamová, K.: K historii evropského federalismu, Praha: Karolinum, 1997, str. 47 – 49, ISBN 80-7184-372-5

¹⁴⁰ Adamová, K.: První česká federativní ústava z roku 1619, Praha – Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 113 a 114, ISBN 978-80-904024-9-2

ve spojení zemí či provincií za současné jejich nezávislosti a samosprávy. Úplná konfederace také mohla splynout již se státem tvořeným několika autonomními celky. Neúplná konfederace je prakticky federací, s volným aliančním spojením autonomních celků. Althusiovy principy neúplné konfederace jsou často přebírány do různých konfедераčních spojení. Jednalo se například o společnou obranu, zákony, otázka války a míru, práva a privilegia a další. Althusius tak jistě ovlivnil teorii federalismu a dalo by se říci, že jeho teorie byla nadčasová. Jeho plná konfederace má být členitý státní organismus založený na principech autonomie a samosprávy¹⁴¹.

6.4 Česká konfederace a Althusius

Althusiovo dílo *Politika* se jistě dostalo do Čech před vytvořením České konfederace, neboť právě mezi *Politikou* a Českou konfederací lze nacházet podobné rysy, a tím tedy Althusius dozajista ovlivnil Českou konfederaci. Sjednocení pěti zemí se zachováním jejich nezávislosti a suverenity na základě smluvního ujednání, z důvodu především ochrany víry. Také některé pravomoci byly delegovány na společné orgány. Althusius se zabýval institucí eforů (úředníků), jež měli být jakým si ústavním soudem, vlastníci právo na odpor proti tyranovi. Toto pojednání ovlivnilo instituci defenzorů v České konfederaci. Orgán byl tak státně politický, s kontrolními pravomocemi vůči ústavě. Česká konfederace se také blíží spíše principu legitimacy spojené s lidem (spíše představiteli stavů), kteří stanovují panovníka. Mezi Althusiovou *Politikou* a Českou konfederací je několik společných bodů. Ovšem mezi těmito díly je spíše volný vztah, protože *Politika* je velice zjednodušená v podání České konfederace¹⁴².

¹⁴¹ Adamová, K.: *K historii evropského federalismu*, Praha: Karolinum, 1997, str. 41 – 44, ISBN 80-7184-372-5

¹⁴² Adamová, K.: *První česká federativní ústava z roku 1619*, Praha – Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 119 – 121, ISBN 978-80-904024-9-2

7 Porážka stavovského povstání

V zimním období roku 1620 král Fridrich objížděl sjednocené země především Moravu a Slezsko, ale do Lužic se již nevydal, protože se vyskytla přímá hrozba Buquoyova vojska směřující do Čech s úmyslem táhnout na Prahu. Na generálním sněmu konaném v březnu a dubnu roku 1620¹⁴³ došlo především k vyhlášení konfederace s Uhry, ale tradičně se objevila diskuze o zpronevěřilých synech vlasti a také došlo ke konfrontaci mezi šlechtou a městy¹⁴⁴. Během konání generálního sněmu došlo také ke křtu mladého prince Ruprechta, třetího syna Fridricha. Na křtiny se čekalo i na uherské poselstvo, které dorazilo 31. března¹⁴⁵. V této době docházelo také k oslabení vztahů v zahraničí, kde se nadobro přestávalo věřit českým stavům. Roztržka mezi městy a šlechtou nebrala konce a projevila se to i zejména v pohledu Pražanů na krále, který byl v jejich očích koketní hejsek a královna koketa obklopena hejsky¹⁴⁶. Následně roztržka ve stavovském vojsku vedla ke vzdání se velení Thurna nad moravským vojskem podpořená neustálým pozdržováním žoldu. Žold si tak vojska vybírala na městech a sedlácích, což vedlo k povstání sedláků na Žatecku, Bechyňsku, Prácheňsku i na Tábořsku, kde se sedláci dožadovali zrušení poddanství¹⁴⁷. Do rozložené armády přišel kritický úder císařských, kterým se politicky i vojensky v létě 1620 podařilo zlomit odpor hornorakouských i dolnorakouských stavů, pod hrozbou třicetitisícové ligistické armády vedené Maxmiliánem Bavorským a jeho slavným generálem Janem Tserclaesem Tillym. Počátkem září se na pochod vydal i Buquoy s dvacetitisícovou armádou, s úmyslem spojit své síly s Maxmiliánem. Koncem října již císařští obešli Plzeň, kterou srdatě bránil Mansfeld s Anhaltem v zádech. Počátkem listopadu však již táhli císařští na Prahu a stavovská nevyplacená žoldněřská armáda byla uvedena do rozpaků.

¹⁴³ Vaněček, V.: Česká národní rada, sněm českého lidu, Praha: Česká národní rada, 1970, str. 121

¹⁴⁴ Skála ze Zhoře, P., Janáček, J., Janáčková, L.: Historie česká: Od defenestrace k Bílé Hoře, Praha: Svoboda, 1984, str. 237 a 240

¹⁴⁵ Čechura, J.: Zimní král, aneb, české dobrodružství Fridricha Falckého, Praha: Rybka Publishers, 2004, str. 116, ISBN 80-86182-79-7

¹⁴⁶ Bělina, P., Kostka, M., Fink, K.: Dějiny Prahy I., Od nejstarších dob do sloučení pražských měst (1784), Praha: Paseka, 1997, str. 362, ISBN 80-7185-142-6

¹⁴⁷ Kučera, P., J.: 11.1620-Bílá hora: o potracení starobylé slávy české, Praha: Havran, 2003, str. 140, ISBN 80-86515-24-9

7.1 Bílá hora

Nyní nastal tak známý okamžik třicetileté války. Již nebylo zvratu a oddalování velkého střetu, po kterém toužil především Maxmilián Bavorský, nešlo zabránit. Samotnou bitvou se zabývat nebudu, protože téma bitvy by mohlo obsáhnout samostatnou práci. Přesto bych vyzdvihl nebojácnost a oddanost mladých pánů Anhalta, Šlika a Thurna (synové předních radikálů). Mladému pánu Anhaltovi se podařilo zahnat na útěk Marradasovy španělské kyrysníky. Mladý Anhalt se bil do konce svých sil, až nakonec po dvou střelných ranách do prsou a sečné ráně na paži spadl z koně. Po bitvě měl mladý hrabě Thurn bránit samotnou Prahu, avšak k takovému kroku již nedošlo¹⁴⁸. Pro zajímavost zmíním, že před zamýšlenou obranou Prahy se část mladého Thurnova vojska prokopala hradbou k útěku. Konec stavovského povstání nastal 8. listopadu po téměř dvouhodinové bitvě¹⁴⁹, pokud tomu tak lze říct, neboť došlo spíše ke zmatenému útěku stavovské armády s počtem padlých mužů na obou stranách kolem 2000.

7.2 Útěk Fridricha Falckého

Po snídani nemusel Fridrich čekat na ohlášení výsledku bitvy, protože výsledek sám viděl. Prchající armáda ho zřejmě rychle přesvědčila k nutnému opuštění Prahy. Odcestoval do Slezska i se svou ženou, kde poté určitou dobu pobýval. Pobýval i v Haagu a po celou dobu se snažil o vrácení slávy České konfederace. Po nevydařeném střetu utekli i někteří čelní vůdci povstání jako například Jindřich Matyáš Thurn a Ladislav Velen ze Žerotína, kteří se dali do služeb dánských nebo švédských vojsk. Odešel i Václav Vilém z Roupova, Bohuslav Berka z Dubé a také pětina svobodného obyvatelstva odešla a usazovala se především v Pobaltí, Sasku, Prusku, Nizozemí kde 40 let žil Radslav Kinský, ve Švédsku, Anglii, ale také v sousedním Slezsku a Uhrách. Do ciziny odešla i část představitelů kulturního dění

¹⁴⁸ Kučera, P., J.: 11.1620-Bílá hora: o potracení starobylé slávy české, Praha: Havran, 2003, str. 160 – 163, ISBN 80-86515-24-9

¹⁴⁹ Čornej, P.: Dějiny zemí Koruny české I., Praha: Paseka, 2003, str. 234, ISBN 80-7185-605-3

v čele s Janem Amosem Komenským, Pavlem Stránským i Pavlem Skálou ze Zhoře¹⁵⁰.

7.3 Změny po Bílé hoře

Po útěku Fridricha Falckého došlo k rabování pražských měst. Značná kořist putovala do Bavorska k Maxmiliánovi Bavorskému, ale podobně si vedl hrabě Buquoy. Až v prosinci vlivem Karla z Lichtenštejna došlo ke stahování vojsk z Prahy a tím došlo k uklidnění situace. Následovalo období strachu a nejistoty, který vystřídal zatýkání, procesy, exekuce a konfiskace¹⁵¹.

7.4 Poprava 27 českých pánů

Počátkem dne 21. června 1621, bylo před staroměstskou radnicí zahájeno kruté divadlo, na které vzpomíná celá Evropa. Předsedou exekuční komise byl kníže Karel z Lichtenštejna. Popravčím katem byl Jan Mydlář, který byl utrakvistou, a proto nechal každého odsouzeného před vykonáním exekuce pomodlit. Jako první po lešení vystoupil Jáchym Ondřej Šlik, kterému po stětí hlavy, byla uťata i pravá ruka. Po něm následoval Václav Budovec z Budova. Odsouzenci čekající v radničním vězení si dodávali odvalu, aby nikomu nezavdali příčinu pochybovat o jejich důstojnosti. Právě odvaha a důstojnost všechny přihlízející ohromila. Po třech popravených osobách panského stavu Šlikovi, Budovcovi a Kryštofu Harantovi z Polžic a Bezdruzic a sedmi rytířích Kaplířovi, Dvořeckém, Bedřichovi z Bílé, Ottovi z Losu, Divišovi Černínovi, jehož popravě měl přihlížet jeho bratr staroměstský císařský hejtman Pražského hradu Heřman Černín z Chudenic, ale před vykonáním exekuce odešel a vrátil se až po ní. Nebyl jediný, kdo měl mezi popravenými své známé či příbuzné. Dalšími popravenými rytíři byli ještě Vilém Konecchlumský a Bohuslav z Michalovic. Následně měl být popraven první z městských direktorů, staříčků Jan

¹⁵⁰ Adamová, K.: První česká federativní ústava z roku 1619, Praha – Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 128 a 129, ISBN 978-80-904024-9-2

¹⁵¹ Bělina, P., Kostka, M., Fink, K.: Dějiny Prahy I., Od nejstarších dob do sloučení pražských měst (1784), Praha: Paseka, 1997, str. 368 – 370, ISBN 80-7185-142-6

Theodor Sixt z Ottersedorfum, jenž se chystal pokleknout, avšak v tu chvíli se objevili jeho synovci se zprávou od Karla z Lichtenštejna, který popravu pozdržel a nařídil, aby byl odveden zpět do věznice a počkal na další rozhodnutí císaře. Na podobnou amnestii čekalo více odsouzených, neboť jejich příbuzní se je snažili všemi prostředky vykoupit. Následně byl popraven měšťan mistr Valentin Kochan z Prachové, Tobiáš Štefek z Koloděj, Kryštof starší z Kober, Jan Šultys z Kutné Hory a Maxmilián Hošťálek ze Žatce. Následoval rektor pražské univerzity Jan Jesenský, kterému byl před popravou vyříznut jazyk. Dalším dvěma doktorům Jiřimu Hauenschildovi a Leonardu Ruppelovi, kat nejprve utínal pravice a pak je stínal. V tom mistra popravicího zmohla únava, a tak byli další tři odsouzení pověšeni. Byl to nejmladší popravený čtyřicetiletý staroměstský radní Jan Kutnauer, jeho nevlastní otec Simeon Sušický z Sonnenštejna a Nathanael Vodňanský. Následně uprostřed modlitby byl sťat Václav Maštěřovský z Jizbice. Po něm následovali měšťané Jindřich Kozel z Peclinovice, Onřej Kocour z Votína, Jiří Řečický, Michal Wittmann a Šimon Vokáč z Chýš. Divadlo skončilo a nenaplnili se tak obavy dvora, neb se statečností a důstojností popravovaných nic nepříhodilo a tak vojáci Albrechta z Valdštejna určení k zabezpečení klidu a pořádku, mohli v poklidu dál hrát karty. To však ještě nebyl konec. Druhý den písař Mikuláš Diviš byl za jazyk přibit k šibenici a zůstal tam dvě hodiny, za to že vítal při příjezdu Fridricha Falckého. Následně byli mrskáni tři řečníci Václav Boženecký, Josef Kubín a Jan Švehla. Tak skončila staroměstská exekuce doposud neslýchaná svým způsobem a rozsahem a vyvěšením hlav na mostecké věži uprostřed města. Tím Ferdinand II. ohromil nejen Čechy, ale i celou Evropu a vytvořil tak trvalou památku popraveným¹⁵².

7.5 Rekatolizační období po Bílé hoře

Zprvu byl navrácen majetek, který katolická církev ztratila během povstání, a následně od jara 1621 byly nekatolíkům odnímány kostely a papežem bylo pro Čechy zrušeno privilegium kalicha. K posílení katolictví měla přispět kázání pro nejširší lidové vrstvy. Postupně katolíci přebírali školství a v roce 1622 získali

¹⁵² Petrání, J.: Staroměstská exekuce, Praha: Rodiče, 2004, str. 9 – 23, ISBN 80-86695-44-1

pražskou univerzitu jezuité. Byly také Karlem z Lichtenštejna zakázány protikatolické symboly a došlo ke kontrole knihoven. Na podzim rok 1622 byly obnoveny městské rady, do jejichž čela byli dosazováni katolíci. Patentem Ferdinanda II. bylo zakázáno nekatolické náboženství i laikům¹⁵³. Nové poměry měly přinést úpravu politické legalizace a revizi dosavadních zemských zřízení. Proto byly zřízeny zvláštní komise, které od roku 1625 na těchto poměrech pracovaly. Výsledkem jejich práce bylo Obnovené zřízení zemské pro Království české ze dne 10. května 1627 a přesně o rok později vydané Obnovené zřízení zemské pro Markrabství moravské. Tím byl právně zakotven absolutismus a byla uplatněna tzv. teorie propadlých práv. Tato teorie vycházela z ideje, že poražení stavové pozbyli svých práv a mohli se těšit jen těm právům, které jim panovník milostivě udělil¹⁵⁴. Obnoveným zřízením zemským byla také odstraněna zásada volitelnosti a tak byly Čechy i Morava prohlášeny za dědictví Habsburské. Byly omezeny také sněmy, kterým bylo ustanoveno právo rozhodovat pouze o věcech, předložených králem. Nejdůležitějším bodem však bylo prohlášení jediného přípustného náboženského vyznání a to katolického. Naopak vedle češtiny byla zrovnoprávněna němčina jako druhý zemský jazyk. Tak skončila epocha dvojí víry a jednoho jazyka a začala doba jedné víry a dvojího jazyka¹⁵⁵. Tímto aktem byla definitivně stvrzena porážka evangelických stavů.

¹⁵³ Bělina, P., Kostka, M., Fink, K.: Dějiny Prahy I., Od nejstarších dob do sloučení pražských měst (1784), Praha: Paseka, 1997, str. 375 – 377, ISBN 80-7185-142-6

¹⁵⁴ Adamová, K., Soukup, L.: Prameny k dějinám práva v českých zemích, Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, str. 133, ISBN 80-86898-04-0

¹⁵⁵ Urban, O.: České a slovenské dějiny do roku 1918, Praha: Aleš Skřivan ml., 2000, str. 109 a 110, ISBN 80-902261-5-9

Závěr

K přijetí České konfederace vedl dlouhý historický vývoj. Od nástupu Habsburků na český trůn české stavy sváděly dlouhý boj o svobodu vyznání. Česká konfesse byl první úspěch českých protestantských stavů, o kterou se opírala hlavní argumentace pro vydání Rudolfova Majestátu a porovnání. Z důsledku porušování Majestátu ze strany krále a císaře, vedla přímá cesta ke stavovskému povstání a vydání České konfederace. Z takového to stručného exkurzu do snah o svobodu vyznání, lze spatřovat dlouhý a postupný vývoj, kterým se vystříдалo pět habsburských králů a s tím i několik generací stavů. Snaha pro svobodu vyznání byla hlavní důvod pro vznik České konfederace.

Česká konfederace byla první ústava v českých zemích a zároveň konfедераční sjednocení zemí Čech, Moravy, Slezska, Horní a Dolní Lužice, ke kterým se později formou smluv připojily Rakousy a Uhry. K vytvoření tak mohutného soustátí vedla myšlenka konkurence Habsburské říši. Takovým soustátím bylo ovlivněno dění v celé Evropě. Čeští stavy tak počítaly se zahraniční protestantskou pomocí, kterou svou váhavostí nepřesvědčili, a tak se například doufaný spojenec Utrechtská unie nehodlala dostat do války s Habsburky. České konfederace je moderně pojatý dokument s průkopnickými znaky ústavy. Organizační strukturou je Česká konfederace propracovaná z hlediska vzájemných vztahů zemí, společných orgánů a zároveň ponechání státům autonomii. Úprava vojenská je dopodrobna rozepsána, oproti tomu ústava v oblastech ekonomie takových kvalit nedosahuje.

Česká konfederace svým významem daleko přesáhla hranice Českého státu, ovlivnila nejen celou Evropu, ale s jistotou lze říci, že ovlivnila svět. Stala se předlohou pro mnohé další konfедераční uskupení a pro další ústavněprávní dokumenty. Česká konfederace zastává silnou část v historii Českých zemí a svou ústavní povahou si zasloužila moji pozornost a snahu k širšímu pochopení dlouhého historického vývoje, který vedl ke slavnému ústavnímu dokumentu.

Resumé

The Czech Confederation was historically the first constitutional document within Czech territories and also within the confederated territories of Bohemia, Moravia, Silesian, Upper and Lower Lusatia. By the issuing of the Czech Confederation, the long-term dispute between the evangelical estates and the catholic king was ended.

Former to issuing of the document, many historical events passed. The first event worth of mentioning was the beginning of Habsburg era on the Czech throne in 1526. The estate of Czech Protestants was trying to implement the free choice of religion into the law during the Habsburg era. The Protestants succeeded by claiming a new legal promise called “the Czech Confession” on the emperor Maxmilian II. This document was a compensation for Rudolf II being approved by Protestants as a rightful successor. However the Czech Confession was not granted in any paper form. Another success of Protestants concerned issuing of “the Rudolf’s Imperial”, which granted the free choice of religion. Unfortunately following the death of Rudolf, the Rudolf’s younger brother Matyas claimed the throne and started breaking brother’s promises. Matyas did not have any descendants and therefore the Matyas’ successor was Ferdinand II. Following this situation, dissatisfied Czech Estates arranged the Third Prague Defenestration in 1618 and the era known as the Czech Estates’ Revolt started. Until the dethroning of Ferdinand, the directoire consisting of 30 Protestant members ruled over Bohemian territories. Nevertheless, a great change of the situation was made soon. The general assembly elected Frederick of the Palatinate as a new ruler and also declared the Czech Confederation.

The Czech Confederation consisted of one hundred articles regarding to relations between confederated states, common and autonomous authorities, an election process of a new ruler, defenders of religions, a military help and important religious issues. Although this constitution pretended to be religiously tolerant, it occurred to be focused on enforcing of the evangelical religion and also on resistance against the Habsburg monarchy.

The widely known Battle of White Mountain in 1620 ended the Czech Estates’ Revolt and the enforcement of the Czech Confederation. The Estates’ army was defeated and Frederick of the Palatinate left the country. Nevertheless, the Czech Confederation did

not influenced only the Europe, but also the whole world and that is the reason why I chose to write about this document in my thesis.

Použitá literatura

1. **Adamová, K.:** Dějiny evropského kontinentálního práva, Praha: Linde, 2003, ISBN 80-7201-387-4
2. **Adamová, K.:** K historii evropského federalismu, Praha: Karolinum, 1997, ISBN 80-7184-372-5
3. **Adamová, K., Soukup, L.:** Prameny k dějinám práva v českých zemích, Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, ISBN 80-86898-04-0
4. **Adamová, K.:** První česká federativní ústava z roku 1619, Praha – Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, ISBN 978-80-904024-9-2
5. **Bělina, P., Kostka, M., Fink, K.:** Dějiny Prahy I., Od nejstarších dob do sloučení pražských měst (1784), Praha: Paseka, 1997, ISBN 80-7185-142-6
6. **Březan, V., Hejnic, J., Pánek, J.:** Životy posledních Rožmberků II., Život Petra Voka z Rožmberka, Praha: Svoboda, 1985,
7. **Bydžovský z Florentia, M., Kolár, J.:** Svět za tří českých králů, Praha: Svoboda, 1987
8. **Čechura, J.:** 5.5.1609 – zlom v nejdelším sněmu českých dějin: generální zkouška stavovského povstání, Praha: Havran, 2009, ISBN 978-80-86515-91-5
9. **Čechura, J., Hlavačka, M., Koldinská, M., Čechurová, J.:** Historie českých spiknutí, Praha: Akropolis, 2000, ISBN 80-85770-96-2
10. **Čechura, J.:** Zimní král, aneb, české dobrodružství Fridricha Falckého, Praha: Rybka Publishers, 2004, ISBN 80-86182-79-7
11. **Čornej, P.:** Dějiny zemí Koruny české I., Praha: Paseka, 2003, ISBN 80-7185-605-3
12. **Hamann, B., Kouřimská, M., Kouřimský, M., Vlnas, V., Pernes, J.:** Habsburkové: životopisná encyklopedie, Praha: Brána, 2001, ISBN 80-7243-109-9
13. **Hrejsa, F.:** Česká konfesse: Její vznik, podstata a dějiny, Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1912
14. **Jánošíková, P., Knoll, V., Rundová, A.:** Mezníky českých právních dějiny, Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, ISBN 978-80-7380-251-6
15. **Janáček, J.:** Pád Rudolfa II., Praha: Mladá fronta, 1973
16. **Janáček, J.:** Rudolf II. a jeho doba, Praha: Svoboda, 1987

17. **Janáček, J., Hyhlík, V., Brix, M.:** Valdštejnova pomsta: list z dějin bělohorské Moravy, Praha: Československý spisovatel, 1992, ISBN 80-202-0389-3
18. **Just, J.:** 9.7.1609 – Rudolfův Majestát: světla a stíny náboženské svobody, Praha: Havran, 2009, ISBN 978-80-86515-92-2
19. **Kavka, F., Válka, J., Šípek, Z.:** Dějiny Československa od roku 1437 do roku 1781, II. díl, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1965
20. **Kavka, F., Kutnar, F., Polišenský, J.:** Přehled dějin Československa v epoše feudalismu III. (1526-1781), Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1956
21. **Krofta, K.:** Stará ústava česká a uherská, Bratislava: Učená společnost Šafaříkova, 1931
22. **Kučera, P., J.:** 8.11.1620-Bílá hora: o potracení starobylé slávy české, Praha: Havran, 2003, ISBN 80-86515-24-9
23. **Malý, K.:** Dějiny českého a československého práva do roku 1945, 2. Upravené vydání, Praha: Linde, 1999, ISBN 80-7201-167-7
24. **Pánek, J.:** Stavovská opozice a její zápas s Habsburky 1547-1577, Praha: Academia, 1982
25. **Petráň, J.:** Staroměstská exekuce, Praha: Rodiče, 2004, ISBN 80-86695-44-1
26. **Skála ze Zhoře, P., Janáček, J., Janáčková, L.:** Historie česká: Od defenestrace k Bílé Hoře, Praha: Svoboda, 1984
27. **Šindelář, B.:** Vilém Oranžský, Praha: Svoboda, 1968
28. **Urban, O.:** České a slovenské dějiny do roku 1918, Praha: Aleš Skřivan ml., 2000, ISBN 80-902261-5-9
29. **Urban, Z.:** Československé dějiny v datech, Praha: Svoboda, 1986
30. **Valeš, V.:** Konfesní právo: průvodce studiem, Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, ISBN 978-80-7380-135-9
31. **Vaněček, V.:** Česká národní rada, sněm českého lidu, Praha: Česká národní rada, 1970
32. **Vaněček, V.:** Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945, Praha: Orbis, 1964